Surmuleren Pankraz

Gottfried Keller

Bibliotek 1800

Gottfried Keller

Surmuleren Pankraz

eBibliotek 1800

2025

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af Gottfried Keller: *Surmuleren Pankraz* er baseret på originaler, som er public domain i hele verden.

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of Gottfried Keller: *Surmuleren Pankraz* is based upon sources in the public domain worldwide.

This orthographically updated and revised edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal*

context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.

Surmuleren Pankraz

På en stille, afsides plads nær ved bymuren levede enken efter en seldwyler, der for længst havde pakket sammen, og som nu lå under jorden. Han havde ikke været af de værste, tværtimod havde han følt en så levende attrå efter at blive et ordentligt og dygtigt menneske, at den herskende tone, som han som ungt menneske ikke kunne modstå, tog på ham; og da hans glansperiode var forbi, og han efter skik og brug måtte trække sig tilbage fra handlingernes skueplads, da syntes det hele ham en forvirret drøm og et stort bedrag, hvorover han fik svindsot og skyndsomst døde.

Han efterlod sin enke et lille, forfaldent hus, en kartoffelmark uden for byen og to børn, en søn og en datter. Ved hjælp af sin rok tjente enken til mælk og smør til at opkoge de kartofler i, som hun avlede på sin beskedne jordlod, og en lille enkeforsørgelse, som fattigforstanderen årligt udbetalte hende, efter at han først havde benyttet den nogle uger ud over betalingstiden i sin egen forretning, var netop tilstrækkelig til klæder og forskellige andre småudgifter. Disse penge blev stedse imødeset med bekymring, da børnenes dårlige klæder altid gik fuldstændig i forfald netop så mange uger for tidligt som fattigforstanderen forhalede udbetalingen, og bunden i smørkrukken tittede alle vegne frem. Denne tilsynekomst af den grøntglaserede pottebund var et lige så regelmæssigt årligt tilbagevendende fænomen som en hvilken som helst himmelsk fremtoning og forvandlede lige så regelmæssigt for en tidlang familiens sløve, kummerligstille tilfredshed til en virkelig

utilfredshed. Børnene plagede deres moder om at skaffe dem bedre og rigeligere mad; for i deres uforstand tiltroede de hende evnen til dette, fordi hun var deres et og alt, deres eneste beskytter og øvrighed. Moderen var misfornøjet, fordi børnene ikke havde enten mere forstand eller også mere at putte i munden, eller helst begge dele.

Disse børn røbede forskellige egenskaber og tilbøjeligheder. Sønnen var en lidet anselig dreng på fjorten år med grå øjne og alvorlige træk, han lå længe i sengen om morgenen, derpå læste han lidt i en laset historie- eller geografibog, og hver aften sommer og vinter løb han op på bjerget for at overvære solens nedgang, der var den eneste glimrende og pompøse begivenhed, han havde lejlighed til at se. Det syntes for ham at være noget lignende som en børsmiddag for købmændene, i al fald vendte han altid i en lignende oprømt stemning tilbage fra en sådan udflugt, og når der havde været rigtig mange røde og gule skyer, der havde svømmet i blod og ild ligesom store slaghære og manøvreret rigtig majestætisk, så var han til gavns fornøjet.

Nu og da, dog med lange mellemrum, kradsede han nogle løjerlige lister og tal ned på en stump papir, som han opbevarede i et lille bundt, der var bundet sammen med en stump gammel guldtresse. Det vigtigste stykke i dette lille bundt var et lille hæfte, der var lavet af et sammenlagt ark guldpapir, hvis hvide bagside var overfyldt med alle slags streger, figurer og prikker, hvoriblandt sås røgskyer og flyvende bomber. Denne lille bog betragtede han ofte med stor fornøjelse og anbragte nye tegninger i den, især på den tid, da kartoffelmarken stod i blomst. Han lå da gerne derude mellem

de blomstrende kartoffelbuske under den blå himmel, og når han havde betragtet et hvidt, beskrevet blad, så stirrede han tre gange så længe på det skinnende guldblad lige over for, der kastede solstrålerne tilbage. For resten var det en egensindig, surmulende krabat, der aldrig lo og ikke lærte eller foretog sig det, Gud har ladet skabe.

Hans søster var tolv år og et nydeligt barn med langt, tykt, brunt hår, store brune øjne og en skinnende hvid hudfarve. Hun var et blidt og stilfærdigt pigebarn, der fandt sig i meget og mukkede langt sjældnere end hendes broder. Hun havde en klar stemme og sang som en nattergal; men endskønt hun således i enhver henseende var venligere og elskværdigere end broderen, så gav moderen dog tydeligvis denne fortrinnet og begunstigede ham til trods for alle hans unoder, da hun havde medlidenhed med ham, fordi han intet lærte, og det derfor efter al sandsynlighed en gang i tiden ville gå ham helt elendigt, hvorimod tøsen efter hendes mening ikke behøvede stort og allerede af den grund nok ville komme godt igennem verden.

Hun måtte derfor uophørligt spinde, for at drengen kunne få så meget mere at spise og ret i ro og mag kunne afvente den forestående besværlighed.

Drengen gik raskvæk ind på dette og gebærdede sig som en lille indianer, der lader kvinderne arbejde, og heller ikke søsteren følte nogen fortrydelse over dette, men mente, at det måtte således være.

Den eneste oprejsning eller hævn, hun tog, var et rigtignok nærgående overgreb, som hun begik hver dag ved middagsbordet enten ved list eller ved magt.

Moderen kogte nemlig hver middag en stiv kartoffelgrød, som hun hældte en skålfuld fed mælk eller en dejlig brun sauce af smeltet smør over. Denne kartoffelgrød spiste de alle i samling af fadet med deres blikskeer, idet hver især ud for sig gravede en fordybning i det faste kartoffelbjerg. Drengen, som med al sin særhed i andre henseender, i madspørgsmål røbede en streng sans for militær regelmæssighed og holdt bestemt på, at enhver fik hverken mere eller mindre end, hvad der med rette tilkom ham, havde altid tilsyn med, at mælken eller det gule smør, som flød omkring ved randen af fadet, blev nogenlunde ligeligt fordelt i de omtalte fordybninger; pigebarnet derimod, der var langt barnligere, søgte, så snart hendes kilder var udtørret, ved allehånde kunstige minegange og kanaler at lede de velsmagende bække over på sit territorium, og skønt broderen kraftigt modsatte sig det og byggede ikke mindre kunstfærdige dæmninger til forsvar og stoppede til overalt, hvor der truede med at vise sig en fordægtig åbning, så forstod hun dog altid at åbne en hemmelig åre i grøden, hvis hun da ikke i åbent fredsbrud og med smilende ansigt langede hen og dyppede i moderens fyldte smørhul. Så smed han skeen fra sig og lamenterede og mukkede, indtil den gode moder bøjede sin ske til siden, hvorved hun lod sin egen dyppelse strømme ud over sine børns dæmninger og kanaler.

Således levede den lille familie den ene dag efter den anden, og da der ingen forandring skete heri, mens dog børnene voksede til, uden at der viste sig nogen gunstig lejlighed til at gribe lykken ved hårene og blive til noget, så blev deres samliv bestandig mere pinefuldt og tomt for dem alle. Pankraz, sønnen, havde endnu stadig ingen ting lært uden en meget

indviklet og kunstfærdig måde at surmule på, som han plagede sin moder, sin søster og sig selv med. Dette blev ham en stadig og interessant beskæftigelse, hvorved han flittigt øvede sine ledige sjæleevner til opfindelse af hundrede og ét små, huslige sørgespil, som han foranledigede, og hvori han altid behændigt og mesterligt forstod at spille den forurettedes rolle. Derved blev søsteren, Ester, hyppigt nok dragt til tårer, der dog altid inden ret længe på ny blev gennembrudt af hendes munterheds solskin. Denne overfladiskhed ærgrede og krænkede da Pankraz i en sådan grad, at hans tværhed udstrakte sig over stadig længere perioder, og at han tit måtte græde hemmeligt af selvfortærende ærgrelse.

Dog tog han ved denne levevis mærkelig til i sundhed og kræfter, og da han følte sine lemmers styrke tiltage, udvidede han sin virkekreds og flakkede med en dygtig trærod eller et kosteskaft i hånden rundt om i mark og skov for om muligt at opsøge og lide en grundig forurettelse. Når han da med meget besvær havde opdrevet noget, der kunne passere for en sådan, så gennempryglede han straks sine modstandere på det ubarmhjertigste, og han udviklede i denne sælsomme virksomhed en sådan behændighed, energi og sin taktik, så vel i at opsnuse og opbringe fjenden, som i kampen selv, at han tog det op såvel med enkelte drenge, der var ham langt overlegne i kræfter, som med hele flokke af sådanne, og enten overvandt dem eller dog i det mindste slap uskadt fra dem.

Når han var kommet tilbage fra et sådant vellykket eventyr, så smagte maden ham dobbelt så godt, og de derhjemme kunne da glæde sig ved hans gode humør. Men en dag hændte det, at han, i stedet for at hævne en formentlig krænkelse, havde

hentet sig en forsvarlig dragt prygl, og da han nu skamfuld og indvendig rasende kom hjem, så havde Ester, der havde spundet hele dagen, ikke kunnet modstå fristelsen til at gøre sig til gode med den mad, der var sat af til Pankraz, og havde spist en del af den og især den del, som syntes hende den lækreste. Tavs og vemodig og med tårer i øjnene beså han de tarvelige, kolde levninger, mens den afskyelige søster, der atter var vendt tilbage til sin spinderok, lo af fuld hals.

Det var for meget, og der måtte nu ske noget alvorligt. Sulten, som han var, gik Pankraz dog ind i sit kammer uden at spise, og da moderen den næste morgen ville vække ham, at han dog kunne få sin frokost, var han forsvundet og intetsteds at finde.

Dagen forløb, uden at han kom, og ligedan den anden og tredje dag. Moderen og Ester blev da grebet af stor angst og bekymring; for de indså nok, at han med forsæt var gået derfra, idet han nemlig havde taget sine ejendele med. De græd og klagede uophørlig; for alle forsøg på at opdage et spor af ham viste sig frugtesløse, og da Pankraz efter et halvt års forløb var og blev forsvundet, hengav de sig med bekymret sind i deres skæbne, der nu syntes dem dobbelt ensom og sørgelig.

Hvor lang bliver ikke en uge, ja blot en enkelt dag, når man ikke ved, hvor de, som man elsker, nu står og går, når der over alt hersker en sådan stilhed om det, at man end ikke hører den svageste klang af deres navn, og man dog ved, at de må leve og ånde et eller andet sted.

Således sad hans moder og Ester i fem år, i ti år, i femten år, den ene dag gik ganske som den anden, og de vidste ikke, om deres Pankraz var død eller levende. Det var et langt og

forsvarligt stykke surmuleri, og Ester, som var blevet en smuk jomfru, blev imens en net, gammel pige, der dog blev hos sin aldrende moder, ikke blot af barnlig kærlighed, men lige så meget af nysgerrighed for at være til stede i det øjeblik, da broderen vendte hjem, for at erfare, hvordan det egentlig ville spænde af. For hun var ved godt mod og troede fuldt og fast, at han nok ville komme tilbage en smuk dag, og da ville der blive noget at le ad. For øvrigt faldt det hende ikke hårdt at forblive ugift, da hun var en klog pige, der nok så, at seldwylerne ikke havde synderligt at bygge en varig ægteskabslykke på, hvorimod hun levede roligt og sorgfrit med sin moder, ja endog i en slags velstand; for de var jo nu én dygtig spiser mindre, og selv behøvede de næsten intet.

Så var det en dag, en rigtig smuk sommereftermiddag midt i ugen, da man ikke tænker på noget, og folk i småkøbstæderne hænger ordentlig i med deres arbejde. Byens honoratiores havde enten ladet sig lokke ud af det smukke solskin på den græsbevoksede keglebane uden for porten, eller de havde søgt tilflugt i byens kølige skænkestuer. Men fallenterne og gamlingene hamrede, syede, skomagererede, klistrede, snittede og flikkede på kraft; for de måtte bruge den lange dag for at forskaffe sig en glad aften, som de nu forstod at sætte pris på. På den lille plads uden for enkens bolig var der intet at se uden solstrålerne, der spillede på den græsbevoksede stenbro; men rundt om i de åbne vinduer så man voksne, der arbejdede, og børn, der legede. I en stump have med blomstrende rosmarin sad den gamle på en træbænk og spandt, og lige over for hende sad Ester og syede. Det var allerede adskillige timer over middag, og dog havde ingen i hele nabolaget endnu fået sig en

lille eftermiddagspassiar. Da må skomageren formodentlig have fundet, at det havde varet længe nok, og at det var på tide at tage et lille pust; for han nøs så højt og overgivent: Atschi! så alle vinduerne rystede, og bogbinderen lige over for, der egentlig ikke var bogbinder, men kun improviserede alle slags papæsker, som han klistrede sammen med lim, og havde et forfaldent udhængsskab hængende uden for sin dør, hvori der lå en stang lak, som var blevet krum af solen, råbte "Prosit!" og alle naboerne brast i latter. Så stak den ene efter den anden hovedet ud af vinduet, nogle kom endog ud af døren og bød hinanden en pris, og dermed var signalet givet til en almindelig eftermiddagspassiar og en munter, lille latter, mens eftermiddagskaffen, der allerede duftede fra alle huse, blev tilberedt. Disse mennesker havde efterhånden lært at fornøje sig ved lidt. Og nu kom dertil en omvandrende lirekassemand med en smukt poleret lirekasse, hvilket er en sjældenhed i Schweiz, hvor der ingen indfødte lirendrejere findes. Han spillede en længselsfuld, klagende melodi, der fortalte om den fjerne verden og dens herligheder, hvorfor folkene fandt den overmåde skøn; særligt aflokkede den enken tårer; for hun tænkte på sin Pankraz, der nu havde været forsvundet i så mange år. Skomageren gav manden en kreuzer, hvorpå han drog videre, og den lille plads lå nu atter lige så stille som for. Men ikke længe efter kom der en anden vagabond, der medbragte et bur med en stor udenlandsk fugl, som han uophørligt stak efter med en stok, der tjente som pegepind ved hans forklaringer, så at den sørgmodige fugl ikke havde et øjebliks ro. Det var en ørn fra Amerika, og enken kom derved til at tænke på de fjerne, blånende lande, som den havde svævet

hen over, mens den levede i frihed, og hun blev dobbelt sørgmodig, fordi hun slet ikke vidste, hvad det var for lande, eller hvor hendes dreng var henne. Dette særsyn havde lokket de skuelystne naboer uden for på gaden, og nu, da den var borte igen, stod de der i en lille klynge og snusede efter flere mærkværdigheder, da de nu en gang havde fået blod på tanden og havde mest lyst til at fjase resten af dagen bort.

Dette ønske blev også tilfredsstillet; for det varede ikke længe, før der viste sig et storartet og larmende optog, som nærmede sig under tilløb af alle byens gadedrenge. En mægtig kamel kom slingrende hen over pladsen, på ryggen bar den flere aber, og bag efter kom en stor bjørn, der blev trukket ved en ring i næsen. To eller tre mænd førte disse dyr, og der blev nu opført en hel lille komedie, idet bjørnen måtte op på to og danse og gøre sine pudsige krumspring, hvorved den nu og da udstødte en fortrædelig brummen, så at tilskuerne blev forskrækkede og i forsigtig afstand betragtede det vilde dyr. Ester lo og morede sig kosteligt over bjørnen, der trippede nok så sirligt rundt med sin stav, over kamelen med dens selvtilfredse ansigt og over de naragtige aber. Moderen derimod måtte bestandig græde; for hun følte medlidenhed med den slemme bjørn, og atter og atter måtte hun tænke på sin forsvundne søn.

Da også dette optog omsider var draget videre, og alt igen var blevet stille, idet naboerne ligeledes havde gjort sig usynlige for at tilbringe aftenen ved et krus øl i en eller anden fredelig krog, sagde Ester:

"Jeg har sådan en underlig følelse, som om Pankraz ganske bestemt skulle komme tilbage på denne dag, da der er sket så

mange uforudsete ting, og vi har haft besøg af sådanne kameler, aber og bjørne!"

Men moderen blev vred over, at hun på en måde slog den stakkels Pankraz sammen med disse umælende og bød hende tie, da hun ikke opdagede, at hun selv i sine stille tanker havde gjort det samme. Og sukkende tilføjede hun:

"Jeg skal ikke opleve den dag, da han vender tilbage!"

Mens hun sagde dette, indtraf den største mærkværdighed, som var hændt denne dag, idet en åben rejsevogn med ekstrapostillon på bukken i rask trav kørte op på det lille torv, der endnu var halvt belyst af aftensolen. I vognen sad en mand, der bar en hue, som dem, de franske officerer bærer, bakkenbarter og moustacher og et kastanjebrunt, af solen indtørret ansigt, der fremviste adskillige mærker af kugler og sabelhug. Han var også indhyllet i en burnus som dem, de franske militære, der vender tilbage fra Afrika, plejer at medbringe, og fødderne stemmede han imod en kolossal løvehud, som lå på bunden af vognen; på baglænssædet foran ham lå en sabel og en halvlang, arabisk pibe foruden flere andre besynderlige, udenlandske genstande.

Trods sin alvorlige mine stirrede han dog ivrig nok omkring sig og syntes med øjnene at søge efter et bestemt hus på det lille torv som en, der lige er vågnet af en dyb drøm. Som en søvndrukken tumlede han ud af vognen, der var standset omtrent midt på den lille plads; dog greb han sin løvehud og sin sabel og skred straks med faste skridt ind i enkens hus, som om han først var gået ud for en time siden. Med stor forundring og nysgerrighed så moderen og Ester dette og lyttede nu for at høre, om den fremmede kom op ad trappen; for skønt de lige

for et øjeblik siden havde talt om Pankrazius, faldt det dog i dette øjeblik ingen af dem ind, at det kunne være ham, og deres tanker var af overraskelsens nysgerrighed ført himmelvidt bort fra ham. Men pludselig kendte de ham på den måde, hvorpå han tog de øverste trappetrin i et spring og på et øjeblik fo'r over den lille forstue og lagde hånden på klinken til stuedøren, efter først med en håndbevægelse at have stødt den løstsiddende nøgle fastere ind i låsen, noget som den forsvundne altid havde plejet at gøre, da han under sin lediggang dog altid havde bevaret en udpræget ordenssans. De udstødte begge et højt skrig og blev stående foran deres stole som fastnaglede, idet de med åben mund stirrede hen mod døren, der blev åbnet. I denne kom Pankrazius til syne med en fremmed krigers tørre, barske alvor; kun glimtede det sælsomt i hans øjne; moderen skælvede ved synet af ham og vidste ikke sine levende råd, og selv Ester var for første gang i sit liv fuldstændig forbløffet og vovede ikke at røre sig af pletten. Men alt dette varede kun et øjeblik; hr. obersten – for det var just den fortabte søns nuværende titel – tog med den høflighed og hensynsfuldhed, som livets bitre nødvendighed havde lært ham, sin hue af, noget han aldrig havde plejet, når han i gamle dage kom ind i stuen. En usigelig venlighed – således syntes det i al fald moderen og søsteren, der aldrig tidligere havde set noget lignende fra den kant – udbredte sig over det furede og dog ikke gamle soldateransigt og lod de snehvide tænder til syne, mens han ilede hen til dem og med frembrydende hjertelighed sluttede dem begge i sine arme.

Var moderen straks blevet grebet af frygt for den martialske søn, som hun antog endnu stadig var vred, så skælvede hun nu

dobbelt i en slags usikker salighed, da hun følte sig omsluttet af denne hjemvendende søns arme. Den ærbødige måde, hvorpå han havde taget huen af og den indtagende, aldrig tidligere kendte blidhed, som kun sindsbevægelsen og angeren fremkalder, havde straks berørt hende som et trylleslag. For endnu før drengen var syv år, havde han allerede begyndt at unddrage sig hendes kærtegn, og siden havde han i krænket bitterhed og forstokkelse vogtet sig vel for blot at give sin moder en hånd, for ikke at tale om, at han utallige gange var gået mukken til sengs uden at sige godnat eller nogen ting. Derfor syntes det hende et ubegribeligt og utroligt øjeblik, hvori der lå et helt liv, da hun nu efter tredive års forløb så at sige for første gang så sig omfavnet af sin søn. Men også Ester forekom denne forandring i broderens væsen så højtidelig og betydningsfuld, at hun, der tusinde gange havde lét ham ud, når han mukkede, nu ikke formåede at slå et smil over broderens omvendelse, men med de klare tårer i øjnene vendte tilbage til sit sæde og ufravendt måtte stirre på ham.

Pankraz var den første, der efter flere minutters forløb tog sig sammen og som en god soldat fandt en passende overgang og udvej, idet han gav sig til at besørge sit tøj op ad trappen. Moderen ville hjælpe til sammen med Ester; men han førte hende yderst galant tilbage til hendes stol og tillod kun, at Ester gik med ned til vognen for at hjælpe med opbæringen af nogle lette småting. Dog blev det nu Ester, der gav tonen an, idet hun snart genvandt sit gode humør, og da de kom ned til køretøjet, kunne hun ikke længe modstå fristelsen til at gribe løvehuden ved den lange, vældige hale og trække den ned på jorden, idet hun lo som forrykt og råbte den ene gang efter den anden:

"Hvad er det dog for et skind? Hvad er det for et uhyre?"

"For tre måneder siden," sagde Pankraz, idet han sparkede til huden med sin fod, "var det endnu en levende løve, som jeg har dræbt. Den fyr har været min lærer og omvender og har holdt en sådan tolvtimers-prædiken for mig, så jeg arme synder for livstid er kureret for mukkeri og surmulen. Til minde om det skal dens hud ikke nogensinde komme ud af mit eje. – Det var et smukt eventyr!" tilføjede han med et let suk.

Da han vidste, at hans familie, hvis han ellers traf den i live, ikke havde store herligheder at diske op med, havde han været så forsynlig fra den sidste større by, han havde passeret, at medbringe en kurv med god vin samt en kurv med forskellige lækkerier, for at han ikke skulle vække for stor opsigt i Seldwyla, men i al stilhed kunne spise til aften med sin moder og søster. Moderen behøvede altså blot at brede dugen, så dækkede han op med nogle stegte høns, en stor syltepostej og en pakke, med små, fine kager. Ja, ikke nok med det: På vejen var det faldet ham ind, hvor usselt den elendige tranlampe havde lyst i fordums tid, og hvor tit han havde ærgret sig over den fattige belysning, som han næppe havde kunnet se ved til sit ørkesløse prikkeri, skønt moderen, der dog havde ældre øjne, altid skød lampen hen lige for næsen af ham til stor morskab for Ester, der altid snildt forstod at praktisere den bort igen. En gang havde han grædende af arrigskab pustet den ud; da moderen med besvær havde fået den tændt på ny, pustede Ester den leende ud, hvorpå han med sønderrevet hjerte var gået i seng. Dette og andet mere var kommet ham i tanke på vejen, og skønt han nærede en smertelig og ængstelig tvivl om, hvorvidt han overhovedet skulle finde nogen af sin familie i live, havde han

dog også købt nogle vokslys, og antændte nu to af dem, så at kvindfolkene af forundring over al den herlighed ikke vidste, hvilket ben de skulle stå på.

Altså blev der som en fest den aften i enkens hus, kun at det hele gik meget stilfærdigt til. Pankraz benyttede sig af vokskerternes klare lys til at betragte de forandringer, som tiden havde forårsaget i hans moders og hans søsters ansigter, og dette syn rørte ham stærkere end alle de farer, han på sine rejser havde set i øjnene. Han hensank derved i dyb, sørgmodig eftertanke over menneskets natur og det menneskelige liv, hvordan netop vore små egenskaber, en venlig eller frastødende karakter, ofte bestemmer ikke blot vor egen skæbne og lykke, men også vore omgivelsers, og undertiden kan bringe os i et tungt skyldnerforhold til dem, uden at vi egentlig kan gøre os selv rede for, hvordan det er gået til, da vi jo ikke selv har givet os vort gemyt.

I disse betragtninger blev han forstyrret af naboerne, der nu ikke længere kunne betvinge deres nysgerrighed, men trængte ind i stuen den ene efter den anden for at se det udenlandske dyr, da det allerede var rygtedes over hele byen, at den forsvundne Pankraz var dukket op på ny og det som fransk general i en vogn med fire for.

Dette var et meget indviklet tilfælde for de gode seldwylere, der var samlet rundt om i byens forskellige beværtninger, så vel for de unge som for de gamle, og de kløede sig betænkelige og forbløffede bag øret. For dette var et fuldstændigt brud på al god gammel orden og erfaring i Seldwyla, at et menneske således kom så at sige dumpende ned fra himlen som en holden mand og general, netop i den alder, hvor det plejede at begynde

at gå tilbage for de andre seldwylere. Hvad ville han nu hitte på? Ville han virkelig blive boende i Seldwyla alle sine dage, også når han begyndte at blive gammel? Og hvordan i al verden havde han sådan svunget sig i vejret? Hvad pokker havde den lidet påagtede og tilsyneladende så uanselige fyr bestilt i al denne tid uden at slide sig op? Det var de spørgsmål, som bevægede alles tanker, og dem fandt de aldeles ingen løsning på, fordi deres menneske- og sjælekundskab var for ringe til at forstå, at just det bitre og fortrædelige, der var i hans karakter, og som havde forvoldt både ham og hans nærmeste så mangen bekymring, netop havde holdt ham frisk og så at sige konserveret hans ungdom, ligesom den skarpe eddike konserverer en bedesteg, og hjulpet ham uskadt over seldwylernes farlige glansperiode. For at kunne klare disse vanskelige spørgsmål betvivlede man selve faktum og bestred dets mulighed, og til støtte for denne opfattelse blev forskellige gamle bankerottører afsendt til enkens hus, så at Pankraz, der allerede var omgivet af en lille kreds af naboer af samme surdej, snart så sig som midtpunkt for en hel forsamling af nysgerrige og gemytlige fallenter, som en gammel heros i underverdenen omringet af tililende skygger.

Han tændte nu sin tyrkiske pibe og fyldte værelset med vellugten af østerlandsk tobak; skyggerne eller bankerotspillerne snusede bestandig mere nysgerrige til de blå røgskyer, og Ester og moderen kunne ikke noksom beundre den omgængelighed og færdighed, hvormed Pankraz forstod at underholde disse folk, og den venlige, men bestemte måde, hvorpå han vidste at fjerne dem, da det syntes ham at være tid til det.

Men såsom de glæder, der har deres rod i familieforhold og i glædelige oplevelser i forholdet mellem beslægtede, langt fra at trætte, tværtimod har en mægtig evne til at opmuntre og forynge dem, der oplever dem, mens den travle verdens oplivelser trætter, så mærkede den gamle moder endnu ikke det ringeste spor af søvnighed eller træthed. Hun følte sig forynget i sine børns selskab, og oplivet af den gode vin, som hun havde nydt med velbehag, begærede hun nu omsider under tilslutning af den langt utålmodigere datter at erfare noget nærmere om Pankraz' skæbne i den lange tid, han havde været borte.

"Jeg kan," svarede denne, "for øjeblikket ikke begynde på en vidtløftig fortælling om min traurige historie; men der vil vel nok tid efter anden gives lejlighed til at fortælle jer mine oplevelser i enkeltheder. I dag vil jeg kun give jer et omrids, så meget som er nødvendigt, for at I kan forklare jer slutningen på det, min tilbagekomst og de omstændigheder, som gav anledning til den, da disse begivenheder danner et modstykke til min tidligere flugt og på en måde er to alen af et stykke. Da jeg den gang løb min vej på en så lumpen måde, var jeg opfyldt af en uudslukkelig harme og bitterhed, dog ikke mod jer, men mod mig selv, mod egnen her, mod denne dumme by og min egen ungdom. Dette er først siden gået rigtig tydeligt op for mig. Når mit surmuleri næsten altid kom over maden, så var den hemmelige grund en nagende følelse af, at jeg ikke fortjente den mad, jeg spiste, fordi jeg intet lærte og intet tog mig for, da der jo slet intet arbejde tilbød sig, og intet tvang mig til at tage fat, så at der ikke var håb om, at det nogensinde ville blive anderledes; for alt, hvad jeg så andre foretage sig, syntes mig tåbeligt og usselt; selv jeres evindelige spinden var mig

utålelig og gav mig hovedpine, endskønt det jo var for mig dagdriver, at I spandt. Så løb jeg min vej en nat i den ynkeligste stemning af verden og løb, indtil morgenen gryede, og da var jeg vel en syv mile herfra. Da solen gik op, så jeg nogle folk, der gik på en stor eng, beskæftiget med at bjærge hø. Uden at sige et ord lagde jeg min bylt i udkanten af marken, greb en rive eller en høtyv og arbejdede som et galt menneske sammen med de andre folk, og det med den største færdighed, for jeg havde under mit omflakkende driverliv herhjemme givet nøje agt på allehånde arbejder og mærket mig, hvordan arbejderne udførte dem, og tit, når jeg stod og så til, havde jeg i mit stille sind tænkt på, hvor forkert de greb det an, og hvor lidt det skred, og hvor ganske anderledes hænderne burde flyve, når man en gang tog sig et rigtigt stykke arbejde for.

Folkene så forundret på mig, og ingen hindrede mig i mit arbejde, og da de spiste mellemmad, blev jeg indbudt til at spise med; det havde jeg netop luret på, og så arbejdede jeg videre, til middagsmaden kom, og da spiste jeg på ny med god appetit. Men nu gjorde de gode bønder først ret store øjne og smiskede til hinanden, da jeg, i stedet for atter at tage fat på min høtyv, pludselig tørrede mig om munden, tog min bylt på nakken og uden at spilde et ord mere gik videre. Jeg lagde mig ned i en tæt, kølig bøgeskov og sov, til det begyndte at mørknes; da fo'r jeg op, gik ud af skoven og gav mig til at kigge på himlen, hvor stjernerne begyndte at komme til syne. Stjernernes stilling hørte også til de få ting, som jeg under min lediggang havde givet agt på, og da jeg havde fundet stor orden og punktlighed i alt, hvad der angik stjernerne, så havde det altid moret mig, så meget mere, som disse strålende væsener ikke synes at iagttage

en sådan punktlighed for daglønnens skyld eller for en portion kartoffelsuppe, men simpelt hen, fordi de ikke kunne lade være, som om de gjorde det for deres egen fornøjelse og befandt sig vel ved det. Da jeg nu af min skolelærdom i geografien, så tarvelig denne end var, dog også vidste nogen besked med jordklodens overflade, så vidste jeg godt, hvad retning jeg skulle tage og besluttede i dette øjeblik at løbe mod nord gennem hele Tyskland, indtil jeg nåede havet. Jeg løb nu hele natten igennem en otte timers tid og kom ved solopgang til et vildt, afsides sted ved Rhinen, hvor jeg fik øje på et skib ladet med kornsække, som var på grund, så at vandet skyllede hen over en del af ladningen. Da besætningen kun bestod af tre mand, og der denne udørken og oven i købet så tidligt på dagen ikke var et menneske at opdage nær eller fjern, så kom jeg meget tilpas til at tage en hånd i med og hjælpe skibsfolkene med at bære ladningen i land og gøre skibet flot igen. Den del af kornet, som var blevet vådt, rystede vi ud på fjæle, lagde det til tørring i solen og vendte det flittigt, indtil det blev tørt; så bar vi det om bord på skibet igen. Dermed gik det meste af dagen, og jeg så derved mit snit til at indtage adskillige forsvarlige måltider sammen med skibsmandskabet, og da vi var færdige, gav de mig oven i købet lidt penge og satte mig på forlangende over på den anden bred ved hjælp af en lille båd, som var bundet fast bag i fartøjet.

På den anden side af floden kom jeg nu ind i en stor bjergskov og lagde mig straks til at sove, indtil det blev nat, hvorpå jeg stod op og gav mig på vandring igen og løb til daggry. Kort at fortælle, på den måde nåede jeg på lidt over to måneder til Hamburg, idet jeg, uden at indlade mig synderlig

med folk, dog tog et tag i med overalt, hvor der var noget at gøre, og gik min vej igen, når jeg var blevet mæt, for på ny at bruge natten til at vandre i. Overalt blev folk så betuttede over mit væsen, at de glemte at gøre indvendinger, og førend de fik tid til at blive krasbørstige eller nysgerrige, var jeg væk igen. Da jeg tillige undgik købstæderne og altid søgte mit dagværk under åben himmel, på bjerge og i skove, hvor jeg kun traf simple, naturlige mennesker, så rejste jeg virkelig som på patriarkernes tid. Jeg så aldrig spor af politiet og lovens håndhævere i de stater, jeg løb igennem, og min eneste tanke var at slippe ud af dem igen uden at blive nødt til at betle for livets ophold eller føle mig nogen forpligtet, og for øvrigt kunne gøre, som jeg ville: hvile, når det faldt mig ind, og vandre, når jeg havde lyst til det. Senere har jeg ganske vist også lært at holde mig til en regelmæssig dagsorden og et fast, vedholdende arbejde, og ligesom jeg på en studs lærte at arbejde, således tilegnede jeg mig også dette uden videre anstrengelse, da jeg først traf på en læremester i den tvingende nødvendighed.

For øvrigt havde jeg godt af dette liv i den friske luft med dets stadige afveksling mellem hårdt arbejde, kraftige måltider og sorgløs ro, det udviklede mine lemmers styrke og hårdførhed, så at jeg som en kraftig og rørig gut ankom til den store handelsby Hamburg, hvor jeg straks løb ned til vandet og blandede mig mellem de søfolk, som vrimlede dér og havde travlt med at lade deres skibe. Da jeg ikke sparede på mine kræfter, men tog en hånd i med overalt, hvor det behøvedes, og, uden at stå og gabe ret længe på noget, dog ved enhver lejlighed gav agt på, hvordan de forskellige arbejder udførtes, og da jeg desuden ikke spildte tiden med overflødig snak, så vænnede de

butte, ordknappe fyre sig snart til mig, og jeg tilbragte en uge iblandt dem, hvorpå de indsmuglede mig på en engelsk koffardimand, hvis kaptajn tog mig med på den betingelse, at jeg skulle hjælpe ham med hans private forretning, som han drev om bord på sine farter. Denne bestod i at sammensætte alle slags ildvåben og pistoler af gamle, ubrugelige stumper og stykker, som han opkøbte i stor mængde, når han lå for anker i den gamle verden. Det var nogle besynderlige og utrolige mordinstrumenter, som han således i lidenskabens hede føjede sammen for siden ved lejlighed på en eller anden vild kyst at omtuske dem mod værdifulde fredsprodukter og milde naturgenstande. Jeg hang i med arbejdet og var snart så oversmurt med olie, smergel og filstøv som en vild bøssemager, og når et sådant skydevåden blot hang nogenledes sammen, så blev det prøvet med et stærkt knald, dog aldrig mere end én gang, den næste prøve blev forbeholdt de rødhudede eller sorte købere på de fjerne øer. Denne gang sejlede han dog kun til New York og derfra igen tilbage til England, hvor jeg tog afsked fra ham – da jeg nu var tilstrækkelig inde i bøssemageriet – og straks lod mig hverve til et regiment, der skulle afgå til Ostindien.

I New York smuttede jeg rigtignok et øjeblik i land og morede mig nogle timer med at iagttage det amerikanske liv, som egentlig var noget, der måtte tiltale mig, da enhver i dette land gjorde, hvad han havde lyst til og efter forgodtbefindende fo'r fra det ene arbejde til det andet, uden at skamme sig ved noget eller agte den ene bestilling højere eller finere end den anden. Jeg ved ikke, hvordan det gik til, at jeg dog snarest muligt skyndte mig om bord igen og således, i stedet for at blive i den

nye verden, blev forslået til den ældste og eventyrligste del af vor verden, til det ældgamle, glohede Indien og tilmed i en rød frakke, som en stilfærdig, engelsk soldat. Og jeg kan ikke sige, at jeg fandt mishag i det nye liv, som allerede begyndte om bord på det store linjeskib, hvorpå regimentet befandt sig. Allerede den omstændighed, at vi alle, så mange vi var, blev forplejet med den største punktlighed og orden, så at enhver fik sin ration så sikkert som stjernerne går på himlen, den ene hverken mere eller mindre end den anden, og uden at den ene havde lejlighed til at forfordele den anden, var mig en stor behagelighed og så meget mere, som vi ikke behøvede at takke nogen for det undtagen vort tjenestereglement, der sikrede enhver, hvad ham tilkom. Allerede om bord måtte vi gennemgå skolen og måtte hver dag gennemgå vor eksercits; men dette arbejde tiltalte mig, da det ikke ved denne bajonetfægtning gik ud på at fægte sig noget spiseligt til, f. eks. en stegt kartoffel, men blot gjaldt om udviklingen af en rent legemlig færdighed, der ikke stod i noget forhold til maden, og man behøvede kun at være punktlig og opmærksom ved øvelserne, for at have sine kronede dage. Allerede den anden dag, efter at vi var kommet om bord, så jeg en soldat få prygl, fordi han havde knurret imod en foresat, efter at han allerede forud havde gjort sig skyldig i forskellige uregelmæssigheder. Da foresatte jeg mig straks, at jeg aldrig ville lade noget sådant overgå mig, og nu kom mit gnavne og indesluttede væsen mig på en vis måde til hjælp, idet det gjorde mig det lettere at iagttage en gennemført og lydløs punktlighed og opmærksomhed og hindrede mig at gøre mig skyldig i de forseelser, som andre begik.

Således blev jeg en ganske ordentlig og brugbar soldat; og det var mig en fornøjelse at forstå alt fra grunden af og at udføre det nøjagtig således, som det skulle være, og da det efterhånden lykkedes mig, så følte jeg mig temmelig tilfreds, uden at jeg dog derfor blev mere snaksom af mig end tidligere.

Kun sjældent følte jeg et stænk af gemytlighed og kun yderst sjældent gik jeg med til en lille spøg, hvilket gav mig karakter af en soldat, som han skal være, og gjorde mig respekteret iblandt kammeraterne, og da jeg således havde tilbragt et år i det hede, sælsomme land, begyndte jeg at avancere og blev til sidst en god underofficer. Efter nogle års forløb var jeg blevet et stort kreatur i min art, jeg var som oftest beskæftiget på regiments-kommandørens kontor, da jeg havde vist mig som en brugbar proviantsforvalter, idet jeg straks og uden videre hovedbrud tilegnede mig de nødvendige kunster, skriveriet og regningen, og satte mig ind i tingenes gang. Alt gik nu efter en snor, og det syntes mig et fuldstændigt herreliv, jeg levede derude under den varme, blå himmel, uden møje og bekymringer; hvad jeg havde at forrette gik af sig selv, og jeg følte ganske det samme velvære, hvad enten jeg var i funktion, eller jeg drev ledig omkring. Måltiderne var mig ikke længere hovedsagen, og jeg gav næppe agt på, når eller hvad jeg spiste. To gange i denne tid afsendte jeg brevskab til jer samt nogle opsparede skillinger; men begge skibene gik mærkværdigvis til bunds med mand og mus, og i min ærgrelse over dette opgav jeg sagen og foresatte mig så snart som muligt selv at vende hjem, og herhjemme at frugtbargøre min indvundne arbejdsdygtighed og faste levevis. For jeg tænkte, at jeg dermed bragte noget bedre til Seldwyla, end om jeg vendte hjem med en hel million, og jeg udmalede

mig allerede, hvordan jeg skulle traktere skryderne og storhanserne, når de ville spille mig på næsen.

Men dermed havde det endnu god tid, og jeg skulle, førend det kom dertil, opleve sådanne ting og undergå en sådan forandring i mit væsen, at lysten helt skulle forgå mig til at tage andre i skole. Kommandøren havde fuldstændig gjort mig til sit faktotum, og jeg måtte tilbringe næsten hele min tid i hans selskab. Han var et forunderligt menneske på henved halvtreds, hans kone levede i Irland i et gammelt tårn og var om muligt endnu besynderligere end han; så længe de havde levet sammen, havde de bestandig snerret ad hinanden som to vilde katte, og de led begge af den fikse idé, at de havde gjort et uheldigt giftermål, endskønt de var to alen af samme stykke og syntes fuldstændig at være skabt for hinanden. De var også raske og fornøjede og levede meget behageligt i denne indbildning, som mangen gang bidrog til at forkorte dem tiden, og når de var adskilt, sørgede de for hinanden med rørende opmærksomhed. En eneste datter havde de, som hed Lydia; hun holdt sig til faderen og opholdt sig for det meste hos ham, da forskellen i køn bragte hende til at kaste hele sin medlidenhed på ham, skønt han formodentlig lige så vel som moderen havde sin del af skylden i det formentlig ulykkelige forhold.

Kommandøren beboede en yndig, luftig bolig, der lå uden for byen i en dal, der var fuldstændig opfyldt med palmer, cypresser og figentræer. Under disse træer rundt om den lette, hvide bygning var anlagt haver, hvori der voksede dels alle slags køkkenurter, dels en mængde blomster, som man rigtignok også kunne finde rundt om i den fri natur; men den gamle

holdt nok af at have et rigt udvalg af dem i sin nærmeste nærhed, så at det formelig lyste i træernes grønne skygge af store purpurrøde og hvide blomster. Når jeg nu var færdig med tjenesten, så måtte jeg som en betroet person holde disse haver i orden og for ikke at blive forkælet og blødagtig ved denne fredelige syslen, måtte jeg undertiden ledsage obersten på hans jagtture, hvorved jeg udviklede mig til en dreven jæger, for lige bag ved dalen begyndte der et vildt, ufrugtbart landskab, som efterhånden gik over i en tæt bjergskov, der ikke alene tjente til bolig for mere uskyldigt vildt; men hvor man også nu og da kunne træffe på farlige rovdyr, især store tigre. Så snart det rygtedes, at en sådan kammerat havde ladet sig se, så rykkede vi ud imod den, og ved slige lejligheder lærte jeg faren at kende, førend jeg endnu havde været i nogen fægtning med mennesker. Men var der intet andet at gøre, så måtte jeg spille skak med den gamle herre og erstatte hans datter, Lydia, der manglede både lyst og anlæg for det, så at hun spillede aldeles barnagtigt, hvad der ikke ydede den gamle nogen synderlig underholdning. Jeg derimod lærte snart så meget, at jeg nogenlunde kunne holde ham stangen uden alt for ofte at tage æren fra ham, og hvis ikke andre ting havde forvirret mine tanker, så ville jeg snart have taget luven fra den iltre gamle.

Jeg var således en af de mærkeligste funktionærer i hele verden; jeg spadserede gravitetisk og tavs omkring under palmetræerne i min skarlagensuniform med en let spanskrørsstok i hånden og et hvidt tørklæde over hovedet til værn mod den hede sol. Jeg var soldat, forvalter, gartner, jæger, husven og selskabsherre, og det af en ganske egen slags, efterdi jeg kun yderst sjældent talte et ord; for skønt jeg nu ikke mere

mukkede og i det hele var temmelig tilfreds, så havde jeg dog vænnet mig således til min tavshed, at den faldt mig ganske naturlig, så at jeg ikke følte mig fristet til at bryde den uden for nu og da at udsende et kommandoord eller en ed mod uefterrettelige soldater. Men netop dette væsen behagede kommandanten, og jeg blev således i fem år hos ham, tilbragte den ene dag som den anden, og min fritid kunne jeg bruge, som jeg selv fandt for godt. Denne tid benyttede jeg til atter og atter at gennemlæse det dusin bøger, som den gamle herre ejede, hvorigennem jeg lærte et godt stykke af verden at kende, da de alle var temmelig voluminøse. Jeg blev således en ihærdig og stille læser og tilegnede mig en visdom, hvorom jeg ikke ret vidste, om den gjaldt i verden eller ikke, hvilket jeg dog snart skulle erfare. For selv om jeg allerede havde set og erfaret meget, så var det dog kan stykkevis, og der var såre mange ting, der lå ganske udenfor min erfarings område.

Endelig blev min oberst udnævnt til guvernør over hele den del af landet, vi lå i; han ønskede at beholde mig i sin nærhed og fik mig derfor forsat fra det regiment, jeg hidtil havde stået ved, da det netop var blevet kaldt hjem til England, og over i det nye, som skulle afløse det. Og således fik jeg fremdeles fremdeles lejlighed til at blive hos min gamle herre både som militærperson og i alle mine andre egenskaber, og det huede mig vel; for jeg var således en frit stillet mand, der ikke havde nogen over sig uden sin fane.

På samme tid ankom også hans datter ovre fra det gamle, irske tårn, da hun for fremtiden skulle være hos sin fader, guvernøren. Det var en smuktbygget pige, ja en ligefrem skønhed; dog var hun ikke blot en skønhed, men også en

person, der gik efter sit eget bestik, så at man straks fik det indtryk, at den, der gik hen og forelskede sig i hende, ikke så let i den første den bedste gade ville finde en trøst eller erstatning for hende, netop fordi hun var et helstøbt og ejendommeligt menneske, som der ikke gaves dubletter af. Og denne ædle selvstændighed var forenet med den fuldkomneste barnlighed og hjertensgodhed, som hun ytrede med den oprigtighed og uforbeholdenhed, som, når den er forbundet med fasthed og bestemthed, giver et menneske et præg af overlegenhed og giver, hvad der egentlig kun er udslag af et fribårent og oprindeligt menneskevæsen, et skær af indviet og genial overlegenhed. Hun var vel bevandret i alle skønne færdigheder, da hun, efter hvad der er skik og brug for slige skabninger, havde tilbragt sin barndom og ungdom med at lære alt, hvad der pynter, ja, hun kendte næsten alle nyere sprog, uden at hun dog lod sig synderlig mærke med det, så at uvidende mænd lige over for hende ikke let kom i den skrækkelige forlegenhed at stå tilbage for en ørkesløs, lille drivhusplante af jomfru. Overhovedet lagde hendes naturlige og ægte dannelse sig mest for dagen ved, at hun forstod at bedømme og behandle dagligdags småting, forhold og begivenheder på en forstandig måde, og ved slige lejligheder var hendes tanker og ord lige så naturlige, elskværdige og sikre som klangen af hendes stemme og hendes bevægelser. Og med alt dette var hun som sagt så barnlig, så lidt beregnende, at hun ikke kunne lære at spille et fornuftigt parti skak, endskønt hun sad med uforstyrrelig munterhed ved brættet for gang efter gang at lade sig overrumple af sin fader. Man følte en egen hygge ved at være i hendes selskab; for man følte, at i hendes natur var alt det

lykkeligt sammensmeltet, der gør kvinden tiltrækkende, så at man ikke behøvede at løbe fra by for at søge det alle mulige andre steder. Hendes smukke, lyse hår og de mørkeblå øjne, der næsten altid skuede frit og ubekymret ud i verden, bidrog ganske vist også noget til det, så meget mere som hendes skønhed, hvor iøjnefaldende den end var, dog var gennemtrængt af kvindelig beskedenhed og blufærdighed, og dertil havde et så fuldstændigt ejendommeligt og personligt præg; hun var kort sagt sig selv og ingen anden, en selvstændig og ad egne veje udviklet personlighed. Det vil sige, det forekom mig således; Gud må vide, om det virkelig var tilfældet, eller om det kun var en bedragersk indbildning af mig selv, kort at fortælle –"

Her gik Pankrazius med et i stå og faldt hen i melankolske betragtninger, hvorved han satte et temmelig ukrigerisk og næsten enfoldigt ansigt op. Begge vokslysene var brændt mere end halvt ned, moderen søsteren havde bøjet deres hoveder og nikkede søvnbetyngede; de hverken så eller hørte mere; for lige siden Pankraz havde begyndt på skildringen af sin formodede elskede, var de begyndt at blive søvnige, og nu lod de ham fuldstændig i stikken og sov ind.

Til alt held for vor nysgerrighed bemærkede obersten ikke denne omstændighed; han havde i det hele taget glemt, hvem han talte til, og fortsatte, uden at hæve blikket, sin fortælling for de sovende kvinder som en, der endelig efter lang tids tavshed glæder sig ved ret at kunne udøse sit hjerte for nogen.

"Jeg havde indtil den tid," fortsatte han, "aldrig givet nøjere agt på en kvinde og havde omtrent så megen forstand på kvinder som et næsehorn på citerspil. Vel havde jeg altid gerne

betragtet dem, når det kunne ske i al ro og mag ved et ubemærket sideblik; men det var mig meget imod at indlade mig i den ringeste ordveksel med noget fruentimmer, da det altid havde forekommet mig, at det ikke kom dette køn an på en fornuftig, klar og rigtig afgørelse af noget, og at det var dem umuligt blot et minut at holde sig til sagen og den sunde fornuft, så at de, når de en gang havde sagt noget fornuftigt og rigtigt, ligesom skyndte sig med snarest muligt at bringe det i forglemmelse ved en forsvarlig dumhed eller tankeløshed, hvad de da kaldte for deres kvindelige ynde og smidighed, skønt det i grunden var en uredelighed, og så meget afskyeligere, som det var en frugt af beregnende overlæg, for bag dette virvar desto bekvemmere at kunne pleje deres slette instinkter og luner. Derfor havde jeg på forhånd et skjult nag og mistillid til enhver kvinde og værdigede ingen af dem et åbent blik. Siden jeg var kommet til Indien havde jeg imidlertid følt mig mere tilfreds og opgivet en del af min tidligere knarvornhed og bitterhed, og der var en mangfoldighed af kvinder så vel af indisk ekstraktion som også en mængde englænderinder, da mange købmænd, officerer og soldater havde deres familie hos sig. Dog, disse indierinder, der var skønne som blomster, og hvis smil og tale var som lutter honning, gjorde ikke noget dybere indtryk på mig, da jeg altid har fundet skønhed og venlighed højst kedsommelige, når de ikke var forenet med karakter og selvstændighed, og jeg gruede, når jeg tænkte på, at en sådan kvinde, hvis hun blev min, ville være forsvarsløs over for mine onde luner. De europæiske damer derimod, som jeg traf derovre, og som for størstedelen stammede fra Storbritannien, fattedes det ganske vist ikke på forsvarsdygtighed; men de var

til gengæld ikke så gode som hine, og når de viste nogen venlighed, så fik den en afskyelig nøgtern og håndværksmæssig karakter, ja selv den ædle kvindelighed, som disse selvbevidste, respektable damer gjorde sig så meget til af, sjakrede de snarere med som urtekræmmere end som kvinder. Her vejer man en kvint af, og hist vikler man omhyggeligt en kvint ind i filisteriets trækpapir-kræmmerhus. Desuden havde jeg hele tiden en fornemmelse af, at der inderst inde hos alle disse skønne eller uskønne var et drag af noget gement, denne tidens sygdom, som de ganske vist må have fået fra vort køn, fra os herrer europæere; men som netop hos kvinderne antager en anden og dobbelt farlig karakter. For det er slemme tider, når de to køn udveksler deres sygdomme og det ene meddeler andet sine medfødte svagheder. Dette var mine hypokondre og lidet prøvede tanker om kvinderne, det var dem, der lå til grund for min opførsel over for dem, og derfor gik jeg min egen vej uden at bekymre mig videre om en eneste af dem.

Da nu den skønne Lydia kom derud, og jeg daglig befandt mig i hendes nærhed, fik min hele visdom et stød og faldt sammen. Jeg vænnede mig snart således til hendes selskab, at jeg ikke følte mig ret til pas, når hun ikke var til stede, og jeg fattede ikke, hvad det hele skulle blive til. Jeg var højligt forundret over, at jeg ikke følte uvilje eller ringeagt for hende, hverken overlegenhed eller lyst til hemmelig iagttagen, jeg skelede ikke lønligt efter hende, men glædede mig simpelt hen og uden forbehold ved hendes selskab og betragtede hende frit og åbent, men uden påtrængenhed, når jeg havde noget at gøre i hendes nærhed. Dette faldt mig så meget lettere, som jeg i min stilling som fattig soldat ikke behøvede at tale til hende,

uden når hun netop spurgte mig, og således ikke havde andet at iagttage, end som en fornuftig og veldresseret underofficer at skyde brystet frem og skuldrene tilbage. Også var mit tavse væsen, i særdeleshed over for kvinder, under mit langvarige surmuleri således blevet mig til natur, at jeg med min bedste vilje ikke havde kunnet gøre en undtagelse, selv om det ellers havde sømmet sig. Dog følte jeg en stor og ualmindelig velvilje for denne frøken, fandt hende tit og gerne i mine hemmelig tanker, og for hendes skyld forandrede jeg mine ugunstige anskuelser om kvinderne og tænkte mig, at det dog vist ikke stod så slet til med dem; i alt fald skulle de for fremtiden for denne enes skyld finde nåde for mine øjne. Jeg glædede mig, når Lydia var til stede, eller når jeg fandt anledning til at forføje mig derhen, hvor hun just var; dog gjorde jeg af den grund ikke et skridt mere, end der lå i sagens natur, og når jeg var i samme værelse som hun, nærmede jeg mig ikke en gang til hende eller så efter hende, uden en bestemt fornuftig grund, og følte i det hele en lignende ro i mit indre, som det kølige hav, når ingen vind bevæger det, og solen skinner på dets overflade.

Og således gik det omtrent et halvt års tid, måske et år eller lidt mere, jeg husker det ikke så nøje; for alt, hvad der hedder tidsregning, er for de års vedkommende gået mig af glemme, og hele dette tidsrum foresvæver mig nu som en lummer, drømmetung sommerdag. I vort bekendtskabs første tid – hvor længe eller kort den varede, ved jeg som sagt ikke – følte jeg mig altså rolig og vel til mode.

Den unge dame havde ikke synderligt at forhandle med mig, skønt hun naturligvis ofte så mig; men, når hun havde noget at tale med mig om, så var hun yderst venlig, og der gled altid et

barnligt, uskyldigt smil over hendes smukke ansigt, som jeg taknemligst gengældte ved at sætte et dobbelt ærbart ansigt op, uden at fortrække en mine, når jeg svarede: "Meget vel, frøken!" eller jeg modsagde hende uden betænkning, hvis hun tog fejl, hvilket dog kun sjældent skete. Men, når hun ikke var til stede, eller når jeg var alene, tænkte jeg idelig på hende, dog ikke i mindste måde som en forelsket, men som en god ven eller slægtning, der tog oprigtig del i hendes skæbne, ønskede hende alt godt og glædede sig med hende, når hun selv var glad. Når jeg besinder mig ret på det, foregik der vel også en smule forandring med mit væsen overfor guvernøren, idet jeg nu vogtede lidt mere på min selvstændighed over for ham, optrådte som en soldat, der kun bøjer sig for sine militære pligter, og sørgede for i mine øvrige arbejder at bevare et præg af uafhængighed; jeg stod heller ikke i nogen henseende i afhængighedsforhold til ham, og, når mit egentlige arbejde på hans kontor var endt, for hvilket jeg fik min sold, deltog jeg blot som en frivillig hjælper i, hvad der kunne forefalde, og spiste og drak kun med ham, når omstændighederne førte det med sig.

Da skete det en dag, just som jeg syslede med noget havearbejde under de skyggefulde træer, at Lydia i løbet af en lille, halv time kom tre gange der forbi, uden at hun havde noget som helst dér at gøre. Den første gang satte hun sig på en kurv, der lå med bunden i vejret, og spiste en tallerkenfuld røde kirsebær, mens hun i et væk passiarede med mig og lokkede mig til at tale. Næste gang rykkede hun kurven ganske tæt hen til den rosenbusk, som jeg netop var i færd med at beskære, satte sig atter på den, mens hun syede et hvidt silkebånd på en smuk lille natkappe, eller hvad det nu var; for denne gang så jeg

mig kun sjældent om og talte kun lidt, da jeg blev forlegen. Hun gik imidlertid snart igen; men vendte tredje gang tilbage med et kunstfærdigt forarbejdet, kinesisk tålmodighedsspil, tog den gamle kurv og slæbte den bort med sig; da hun var kommet et lille stykke fra mig, satte hun sig ned på den med ryggen imod mig og forsøgte ganske stille at få spillet til at gå op. Jeg betragtede hende nu ufravendt, indtil hun pludselig puttede spillet i lommen, rejste sig og forføjede sig med en besynderlig vellydende trille uden en eneste gang at se sig om efter mig. Alt dette ville ikke ret blive mig forståeligt eller indlysende, og i mit stille sind rynkede jeg vel så småt på næsen ad denne adfærd; men fra det øjeblik af var jeg forelsket i Lydia.

I en forunderlig oprømt stemning lod jeg roser være roser, hentede min dobbelflint og foretog nu i den milde aften et langt strejftog ud i det omliggende vildnis. Mange dyr så jeg på min gang; men jeg glemte bestandig at skyde efter dem; for hver gang jeg ville lægge an på et, faldt den unge dame og hendes adfærd mig igen i tankerne, og imens smuttede dyret bort.

Hvad vil hun dig, tænkte jeg, og hvad skal det betyde? Mens mine tanker drejede sig i en fortsat kreds om dette spørgsmål, opstod der i mit sind en stor taknemmelighed for alt muligt eller umuligt, der kunne tænkes at ligge i det indtrufne, hvorimod dog min ordenssans og bevidstheden om min persons ringhed og mangel på tiltalende egenskaber nedlagde den kraftigste protest. Da jeg ikke kunne løse disse gåder, tog mine tanker pludselig en anden retning; det faldt mig nemlig ind, at denne tilsyneladende så skønne og dygtige kvinde, når alt kom til alt, måske simpelt hen var et letfærdigt og snedigt lille fruentimmer, der gerne ville indlade sig med hvem som

helst, og som ikke en gang forsmåede at indlede en dårlig historie med en sølle underofficer. Dette forbandede indfald gjorde mig så ondt og traf mig så uventet, at jeg i mit raseri og min smerte nedskød et uhyre vildsvin, som netop fo'r mig forbi gennem det høje bjergkrat, og min kugle sad næsten lige så uformodet og uvelkommen i dens hjerne som hin nederdrægtige tanke i min, og dog havde jeg en følelse, som var det vilde dyrs lod misundelsesværdig i sammenligning med min. Jeg satte mig på det døde dyrs krop; i mine tanker så jeg tydeligt den skønne kvinde skride mig forbi, jeg genkaldte mig så levende, hvordan hun tre gange var kommet, enhver af hendes bevægelser, ethvert af hendes ord klang endnu for mit øre. Men mærkværdigvis strakte min gode hukommelse sig nu langt ud over denne dag, den gik længere og længere tilbage, til den første gang, jeg havde set hende, og kastede et forbavsende lys over hele det tidsrum, jeg tilsyneladende havde tilbragt så roligt. Ligesom man ved fuldstændig klar luft umiddelbart forud for en regnbyge tydeligt kan iagttage mange enkeltheder på fjerne bjerge, som man ellers ikke ser, og i en stille nat kan høre de fjerneste klokker slå, således opdagede jeg nu med forundring, at hendes hele færd og tale i al denne tid, hvert enkelt lille træk og begivenhed, uden mit vidende havde præget sig i min erindring, og nu hørte jeg atter midt i den dybe stilhed, der herskede i denne ørken, næsten ethvert af hendes ord, selv det ligegyldigste og flygtigste, atter klinge for mit øre med tydeligt udtryk. Al denne herlighed havde jeg altså som i søvne eller i hemmelighed båret med mig i al denne tid, og det under, der nys var sket, havde kun skudt slåen fra døren til dette lønkammer eller kastet en fakkel i et bundt tørt hø. I min

forundring over dette glemte jeg igen min dårlige harme og beskæftigede mig uafbrudt med at udtømme dette erindringens hemmelige skatkammer og fremhentede med begærlighed ethvert lille smykke, ethvert lille bidrag, det kunne give mig til billedet af Lydia. Og i disse tanker slentrede jeg atter ad hjemmet til, fuldstændig optaget af denne skuen indad i mig selv. Dog formåede jeg nu ikke mere at være så sikker og rolig i hendes nærværelse, og da der ikke viste sig nogen anden udvej for mig, så undgik jeg så vidt muligt ethvert møde med hende for desto ivrigere at kunne tænke på hende. Således forløb tre eller fire uger, uden at der forefaldt noget af betydning; kun bemærkede jeg, at hun uagtet den tilbageholdenhed, hun iagttog, dog ikke forsømte nogen lejlighed til i ord eller handling at tage mit parti, ja, hun begyndte endog at tale mig fuldstændig efter munden eller dog til behag, idet hun benyttede sig af udtryk, som jeg tidligere havde brugt, og bedømte ting og forhold på samme måde, som hun havde hørt mig gøre det. Dette var mig i begyndelsen ikke særlig påfaldende, da jeg fra vort bekendtskabs første tid altid havde glædet mig over hos hende at finde de samme anskuelser øm forhold og mennesker, som jeg selv beflittede mig på; hun havde også altid lét ad de ting, som jeg lo ad, og ærgret sig over de samme dårskaber og unaturligheder, hvor sådanne viste sig,

Men til sidst blev det mig dog så påfaldende, at hun, endskønt jeg intet havde at tale eller forhandle med hende om, dog søgte at være mig til behag, og det ikke som en skælmsk kokette, men som et enfoldigt, uskyldigt barn, så at jeg følte mig fuldstændig forvirret og hverken vidste ud eller ind. Så søgte jeg da, for at redde mig, hjælp i min gamle surmulerrolle

og forhærdede mig fuldstændig i den, hvilket faldt mig så meget lettere, som jeg følte mig intet mindre end lykkelig i dette besynderlige forhold. Det syntes hun at blive yderlig bekymret og forknyt over, hvad der gav hendes ellers så resolutte og dygtige væsen en forførende ynde, da man i almindelighed ikke ser kvinderne, og aller mindst de smålige og ubetydelige iblandt dem, forsøge at glimre og bestikke ved en sådan undselig og tilbageholdende beskedenhed. Tværtimod tror de, at intet klæder dem bedre end en frygtelig sikkerhed og uforskammethed. Da nu oven i købet den gamle guvernør begyndte at stikle på Lydias væsen på en mig uforstandig og lidet delikat måde, idet han over ti gange om dagen sagde: "Min sandten, Lydia, du er forelsket i Pankrazius!" så blev sagen mig for broget; for jeg anså det for en dårlig spøg, smagløs og yderst simpel overfor hans datter, men overfor mig rent ud samvittighedsløs og rå, og jeg var ofte på vej til at sige ham denne min mening uden omsvøb og give ham en god dag for fremtiden. Det sidste gjorde jeg også, for så vidt som jeg fuldstændig tog mig sammen og indesluttede mig i mig selv. Lydia blev nu meget tavs, ja hun syntes endog at blive bleg og sørgmodig, hvad der gjorde mig meget bekymret, uden at jeg kunne fatte, hvad det skulle blive til. Men, da hun til trods for min tilbageholdenhed igen begyndte at følge efter mig og at give sig noget at bestille i min nærhed, gerådede jeg i fortvivlelse, og i min fortvivlelse begyndte jeg at indlede nogle afbrudte og kluntede samtaler med hende. Det, vi talte sammen, havde intet at betyde; for det var kun noget uartikuleret, dumt tøjeri, som om vi begge havde været idioter. Dog tænkte ingen af os på det; men vi lo ad hinanden som to

børn; for også jeg glemte alt andet over det, og glædede mig som en forrykt over at turde føre disse små, korte samtaler med hende. Men denne lykke varede aldrig længere end et par minutter ad gangen, da vi af mangel på ro og sindighed straks igen tabte tråden, og til sidst stod som to børn, der har trukket perler på et strå, og nu med sorg ser de skønne perler glide af og spredes i sandet. Så kunne det atter vare flere uger, før tilfældet igen lyksaliggjorde os med et sådant møde; dog gjorde jeg aldrig det første skridt til det, da jeg altid straks efter en sådan samtale var betænkt på ikke i det mindste stykke at forse mig og ingen dumheder at begå her hos disse besynderlige mennesker. Hundrede gange var jeg bestemt på at gå min vej og ikke mere vende tilbage; men tiden gik så hurtigt, at lejligheden bestandig slap mig af hænde, så jeg måtte opsætte det indtil videre. Men mine tanker var udelukkende beskæftiget med denne sag, og nu arriverede der mig noget højst mærkeligt.

Jeg havde allerede læst guvernørens bøger så tit, at jeg ikke mere kunne lære noget af dem. Lydia, der så ofte så mig læse, benyttede da lejligheden til at give mig nogle af sine bøger. Deriblandt var et tykt bind af form som en håndbibel, ligesom det da i det hele taget havde et gejstligt snit, for det var indbundet i sort læder og forgyldt. Men det indeholdt lutter skuespil og komedier, der var trykte med det aller fineste engelske tryk. Denne bog kaldte man Shakespeare efter forfatterens navn, af hvem der også var et portræt foran i bogen. Denne forføreriske, falske profet førte mig ind i en net suppedas. Han skildrer nemlig verden aldeles fortræffeligt og sandt, således som den er, men kun således, som den findes i de helstøbte mennesker, der i godt og ondt viser deres

ejendommelige natur og stempler omgivelserne med deres eget præg og tillige er gennemsigtige som krystal, hver efter sin art af det reneste vand, så at når slette skribenter behersker middelmådighedens og halvhedens farveløse verden og afbilder den og derved føre tossehovederne på vildspor og fylder dem med tusinde bedragerske billeder, så hersker *han* derimod i en verden, hvor alt er fuldendt og helstøbt i sin art, og fører derved de gode hoveder på vildspor, idet de nemlig venter at se og genfinde dette ægte menneskeliv i den verden, de kender. Ganske vist findes det i verden, men kun aldrig der, hvor vi netop befinder os, eller på den tid, vi lever i. Der er endnu nok af voldsomme, slette kvinder; men hvor finder man lady Macbeths skønne nattevandring og den ængstelige gnidning af den lille hånd. De giftblandersker, som vi træffer på, er simpelthen frække og samvittighedsløse, og når de har udstået deres straf, skriver de deres memoirer til os eller anlægger en krambod. Der er endnu mangen yngling, der bilder sig ind at være en Hamlet og roser sig af det uden at have mindste anelse om en virkelig Hamlets sjælsstorhed. Her ser vi en morder uden Macbeths dæmoniske og dog samtidig så menneskelige vildhed, og dér en Richard den Tredje uden dennes vid og veltalenhed. Her er en Portia uden dennes skønhed, dér en, der ikke er åndrig, og der atter én, der vel er åndrig, men uden klogskab, så at hun nok forstår at gøre folk ulykkelige, men ikke at sørge for sin egen lykke. Vore Shylock'er gad vel nok skære kødet af kroppen på os; men de ville aldrig i verden vove en indsats selv i dette øjemed, og vore dages venetianske købmænd kommer ikke i fare på grund af en lystig galning af en ven, men formedelst mislykket aktiesvindel, og de holder da

ikke slige skønne, melankolske taler som hos Shakespeare, men sætter et yderst dumt ansigt op i stedet. Men, egentlig findes som sagt alle disse personer her i verden, kun ikke så smukt grupperet som i disse digte; aldrig træffer en fuldstændig skurk på en til tænderne væbnet hædersmand, aldrig en ren nar på en sokratisk spøgefugl af en vismand, hvorfor der aldrig kan komme noget fuldendt sørgespil og heller ikke nogen rigtig god komedie ud af det.

Men jeg læste nu hele natten i denne bog og fordybede mig fuldstændig i den, da den syntes mig skrevet lige så grundigt som naturtro, og da et sådant arbejde desuden syntes mig lige så nyt som fortjenstligt. Da nu alt andet i denne bog forekom mig så fortræffeligt, sandt og helstøbt, at jeg uden videre tog det for den egentlige og rigtige verden, så fæstede jeg også en fuldstændig tillid til den med hensyn ti1 de kvinder, den fremstillede, lokket dertil af den skønne stjerne, miss Lydia, og jeg troede, at der her var gået et lys op for mig, der skulle bringe mig løsningen af al min tvivl og pinlige uvished.

Godt, tænkte jeg, når jeg i mine stille timer dvælede ved billederne af Desdemona, Helena, Imogen og de andre, der alle med tilsidesættelse af deres skønne, ophøjede kvindeværdighed hengav sig til slige løjerlige fyre og betroede sig til dem så uforbeholdent som uskyldige børn, ædle, stærke og trofaste som helte, uforanderlige og tro som himlens stjerner: Godt, tænkte jeg, dette er netop tilfældet her. For et sådant fastbygget, skønt og støtsejlende kvindeskib er denne Lydia, et fartøj, der kun kaster sit anker ud én gang og da i et uudgrundeligt dyb, en kvinde, som ved, hvad hun vil. Som en strålende, varm sol opsteg denne tanke i mit hjerte og i dens lys så jeg nu enhver

bevægelse, enhver lille handling, ethvert ord af den skønne frøken, og det varede ikke længe, før hun i mine øjne overtraf alt, hvad den gode digter havde skabt med sin mægtige indbildningskraft, da dette levende digt vandrede om i solens lys med virkeligt kød og blod, virkelige hjerteslag og en virkelig nakke med guldblonde lokker.

Den uhyggelige gåde var nu løst, og jeg havde intet andet at gøre end at finde mig til rette i al denne overjordiske salighed, som jeg digtede på om kap med Shakespeare, og med al flid at pynte på min egen uværdige og lidet indtagende person, at den kunne blive en værdig genstand for et sådant lune af skæbnen eller af denne kvindes kongelige højmodighed, hvilket skete ved hundrede skønne udsigter og planer, der så at sige af sig selv føjede sig til det skønne luftslot. Den uendelige taknemlighed og beundring, som jeg følte for den dyrebare kvinde, havde ganske vist for en ikke ringe del sin grund i smigret egenkærlighed, men formodentlig endnu mere i den omstændighed, at denne forklaring var den eneste, der syntes mig mulig, hvis jeg skulle undgå at føle foragt eller medlidenhed for denne pige, som jeg elskede så højt; thi den ubegrænsede ærbødighed, som jeg følte for hende, var blevet mig en nødvendighed, og mit hjerte skælvede for hende, som det endnu aldrig havde skælvet for noget menneske, ja end ikke for noget vildt dyr.

Således gik jeg da omkring godt og vel et halvt års tid som en søvngænger, så fuld af drømme, som et træ af æbler i august måned, og alt dette uden at nå et skridt fremad i forholdet til Lydia. Jeg var så bange for den mindste begivenhed som en god kristen for døden, som han ængstelig undviger, skønt han ved,

at han gennem den skal vandre ind til den evige salighed. Men så meget livligere gik det til i min hjerne, dér afløste det ene optrin det andet i vild forvirring, og den ene historie mere skøn og tilforladelig end den anden voksede op og sammenslyngede sig med de andre i et fuldstændigt kaos. Jeg forsømte mine forretninger og blev mere og mere ubrugelig i min tjeneste. Men det, der ærgrede mig mest af alt, var at jeg i timevis måtte sidde og spille skak med den gamle, hvorved jeg da var tvunget til ufravendt at have min opmærksomhed ved spillet, og den eneste lejlighed, jeg fandt til at hengive mig til mine dybsindige elskovsbetragtninger, var, når et parti var endt og brikkerne skulle opstilles på ny. Jeg lod mig derfor altid sætte mat så hurtigt som muligt, når det kun ikke syntes alt for påfaldende, og opholdt mig så længe ved opstillingen af kongen og dronningen, løberne, springerne og bønderne, jeg flyttede så længe frem og tilbage på tårnene, at guvernøren troede, at jeg begyndte at gå i barndom og sad og legede med brikkerne for min fornøjelse.

Til sidst truede min hele eksistens med at opløse sig i ørkesløst drømmeri, og jeg løb fare for at blive dårekistegal. Tilmed var jeg til trods for alle disse gyldne luftkasteller usigelig sørgmodig og forsagt, da den uundgåelige virkelighed altid, så længe ikke det afgørende ord er sagt, lægger sig som en mørk skygge over slige gyldne drømmebilleder, og den personlige nærværelse beholder noget afkølende og dæmpende. Dette er det beskyttende tornepanser, som den alt for skønne virkelighed omgiver sit blomstrende legeme med. Jo venligere og tillidsfuldere Lydia var, desto uvissere og mere tvivlrådig blev jeg, fordi jeg tydeligt følte, hvor vanskeligt det er at lægge

en virkelig kærlighed for dagen uden at nævne den fuldt ud ved dens navn.

Kun når hun syntes streng, sørgmodig og lidende, fandt jeg deri grund til at fatte en smule håb på ny; men på samme tid forvoldte det mig en dybere smerte, at hun skulle plage sig et eneste øjeblik for min skyld, da jeg ikke agtede mig et sådant offer værd, og jeg desuden gerne havde lagt mit hoved for hendes fødder. Og dog ærgrede det mig til andre tider, at hun, for at føle sig let om hjertet, forlangte, at jeg skulle påtage mig en forelsket, naragtig skrædders udseende, da jeg dog ikke var nogen sådan og allerede på min egen måde tænkte på at sætte mig i bevægelse for hendes skyld. Kort sagt, jeg gik en fuldstændig forvirring i møde, formåede ikke mere at forrette et stykke arbejde ordentligt og løb fare for at blive degraderet til menig eller endog afskediget, hvis jeg ikke ville vælge den radikale kur at hænge mig i hanebjælken på oberstens loft som et overflødigt og unyttigt menneske, der ikke mere duede til det ringeste.

Da nu englænderne kom i betænkelige forviklinger med nogle indiske folkestammer, og der i den anledning blev åbnet et felttog mod disse, hvor der, som det siden viste sig, skulle flyde meget britisk blod, tog jeg en rask beslutning og trådte igen ind i mit kompagni som god kombattant, efter først at have taget min afsked hos guvernøren. Denne ville rigtignok intet vide af det, men skændte, smigrede og bønfaldt mig em, at jeg endelig måtte blive hos ham, for han mente som alle slige folk, at alle skulle stå på pinde for ham med liv og blod, og at man egentlig ikke kunne have andre eller vigtigere ting at gøre end at fordrive ham tiden og sørge for hans bekvemmelighed.

Lydia derimod lod sig så godt som slet ikke se i de tre eller fire dage, da der var tale om min afrejse. Men viste hun sig et øjeblik, så enten så hun slet ikke på mig, eller hun tilkastede mig kun et kort, og som det syntes mig, fortørnet blik. Men det var kun i blikket, at denne vrede ytrede sig, hendes gang og hendes øvrige bevægelser var altid så stille, ædle og tilbageholdende, at denne skønne vrede fyldte mig med et dybt nag. Jeg hørte også, at hun viste sig først sent om morgenen, og at denne omstændighed voldte megen bekymring, da det tydede på, at hun ikke sov godt om natten, og, da jeg den sidste dag tilfældigt så hende sidde ved vinduet, troede jeg at bemærke, at hun havde forgrædte øjne; hun trak sig også skyndsomst tilbage, idet jeg gik forbi. Ikke desto mindre gik jeg roligt videre med stive korporalsskridt og forrettede min gerning uden at kaste et blik hverken til højre eller venstre. Således gik jeg også hen imod aften en sidste runde i plantagen med en menig soldat for, så godt det i fart lod sig gøre, at sætte ham ind i dennes røgt og uddanne ham til en slags provisorisk gartner, indtil der måtte vise sig et dueligere subjekt. Vi stod netop i et buskads af højstammede roser, som jeg havde opelsket; buskene nåede op i højde med vore ansigter og stod så tæt, at når man spadserede omkring derinde, strejfede roserne ens næse, hvad der var meget behageligt og bekvemt, og havde forårsaget obersten en hjertelig latter, da han nu ikke mere behøvede at dukke sig for at lugte til dem. Just som jeg var i færd med at give fyren de nødvendige anvisninger, kom Lydia til og sendte ham bort i et eller andet ærinde og lod først, som hun selv ville gå med, men dog blev hun stående lidt og gav sig til at plukke nogle roser, indtil oppasseren var forsvundet. Jeg

blev ligeledes stående et øjeblik og pillede ved en af roserne, og da jeg vendte mig for at gå, så jeg at tårerne faldt fra hendes øjne. Jeg havde møje med beherske mig, dog lod jeg, som om jeg intet havde set og skyndte mig bort. Men næppe var jeg gået ti skridt, før jeg hørte og følte, hvorledes hun fulgte efter mig, snart løbende, snart standsende igen, og således blev det ved et stykke. Det kunne jeg ikke udholde, jeg vendte mig pludselig om og sagde til hende (hun var da næppe tre skridt fra mig):

"Hvorfor følger De efter mig, frøken?"

Hun standsede som pludselig skræmt ved synet af en slange og blev stående med blikket fæstet på jorden, mens hendes ansigt blev farvet af en glødende rødme; så blev hun bleg og hvid og skælvede over hele legemet, mens hun fæstede de store, blå øjne på mig uden at kunne frembringe et ord. Endelig sagde hun med en stemme, hvori krænket stolthed kæmpede med undertrykt ømhed:

"Jeg tænker, jeg kan gå omkring på min ejendom, hvor jeg vil."

"Ganske vist!" svarede jeg spagfærdigt og fortsatte min vandring. Hun var nu nået hen ved siden af mig og blev ved at følge mig. Men i det sindsoprør, jeg befandt mig i, tog jeg så lange og så hurtige skridt, at hun, til trods for sine kraftige bevægelser, vanskeligt kunne følge mig. Men dog gjorde hun det. Jeg så flere gange på hende fra siden og så, at hendes øjne igen var fulde af tårer, på samme tid, som de bedrøvet og ydmygt var fæstet på jorden. Også jeg følte mit ansigt brænde og mine øjne blive fugtige. Sagen var nu kommet til en sådan yderlighed, at jeg stod i begreb med at gøre mig skyldig enten i en dumhed eller i en samvittighedsløshed, skønt jeg havde

været fast overbevist om, at jeg nok skulle undgå begge disse skær. Dog tænkte jeg, idet jeg gik således ved hendes side, i mit hjertes forvirring: Hvis denne kvinde elsker dig, og du nogensinde med ære skulle vinde hendes hånd, så skal du også tjene hende tro indtil døden, også om hun så var Djævelen selv!

Imidlertid nåede vi til et sted, hvor der stod et eller to dusin orangetræer, som fyldte luften med vellugt, mens der viftede en liflig, frisk luftning mellem de rene, smuktformede stammer. Jeg tror endnu at fornemme denne berusende, duftsvangre luftning, hver gang jeg tænker på det; formodentlig øvede den en lignende indflydelse på den skønne skabning, der gik ved min side, så at den forvandlede hendes mægtige lidenskab, der bestod i kærlighed til sig selv, til et skuffende billede af en virkelig kærlighed til en mand, for hun lod sig synke om på en bænk under orangerne og støttede sit skønne hoved i sine hænder; det gyldne hår strømmede ned over panden og tårerne dryppede ned imellem hendes fingre.

Jeg standsede foran hende og sagde med svigtende stemme:

"Hvad vil De da, hvad fattes Dem, frøken Lydia?"

"Hvad vil De da!" gentog hun. "Har man nogensinde hørt, at en smuk og fornem dame er blevet således pint og mishandlet! Fra hvilket barbarisk land er De dog? Og hvad er det for en træklods, De bærer i Deres bryst?"

"Hvorledes plager og mishandler jeg Dem?" svarede jeg tvivlrådig og forbavset, for skønt hendes mening kunne være god nok, syntes dette sprog mig dog ikke det rette.

"De er et groft og overmodigt menneske!" sagde hun uden at se op.

Nu kunne jeg ikke længere tie, men svarede: "De ville ikke tale således, min frøken, hvis De vidste, hvor lidet overmodigt og hårdt jeg føler overfor Dem. Og det er just min store høflighed og ydmyghed, som –"

Da jeg igen standsede, så hun op, mens hendes ansigt oplivedes af et smerteligt, bønfaldende smil, og hun sagde hurtigt: "Nuvel." Og samtidig så hun på mig med et blik, der rent berøvede mig den sidste rest overlæg. Jeg, der aldrig havde holdt det for muligt, at man kunne knæle, selv for en nok så højt elsket kvinde, da jeg betragtede sligt som dumhed og skaberi, jeg vidste nu ikke, hvorledes det gik til, at jeg pludselig fandt mig liggende på knæ ved hendes fod, ganske sønderknust og med hovedet skjult i sømmen af hendes klædning, som jeg vædede med hede tårer. Hun stødte mig dog øjeblikkelig tilbage og bød mig rejse mig; men da jeg efterkom denne hendes anvisning, smilede hun dobbelt skønt og indtagende, så at jeg udbrød: "Ja – nu må jeg sige Dem det ..." og så videre, og fortalte hende derpå hele min historie med en veltalenhed, som jeg næppe nogensinde havde tiltroet mig selv. Hun lyttede begærligt til, og jeg skjulte nu slet intet for hende fra den første time og indtil denne stund, men fortalte hende med overstrømmende følelse, hvordan hendes billede levede i min sjæl, og hvordan jeg i et halvt år eller mere dagligt havde arbejdet på det for at få det færdigt til de mindste træk. Hun lo, idet hun så ned for sig og lyttede fuld af tilfredshed, idet hun støttede sin hage i hånden og fik stadig mere lighed med et saligt barn, der glæder sig ved besiddelsen af et længe ønsket stykke legetøj, da hun hørte, hvorledes ikke et af hendes fortrin, ikke et af hendes ord var gået til spilde i min erindring. Hun

rakte mig da sin hånd og sagde, idet hun rødmede af glæde, dog med selvtilfreds sikkerhed:

"Jeg takker Dem meget, min ven, for Deres hjertelige hengivenhed! Tro mig, det gør mig ondt, at De skulle være så længe bekymret og urolig for min skyld; men De er en virkelig mand, og jeg må agte Dem, at De har formået at nære en så skøn og dyb følelse."

Denne rolige tale faldt mig straks på hjertet som et stykke is, dog syntes jeg, det var synd at misunde hende det, når hun nu efter så lang tids tvivl ville vise sig som den fattede og selvsikre dame, og jeg besluttede i mit stille sind at finde mig i alt, hvad hun måtte foretage sig, og i hvilken tone, hun end måtte anslå.

Dog svarede jeg bekymret: "Hvem taler vel om mig, skønne, skønne Lydia! Hvad betyder det alt sammen, hvad jeg lider eller ikke lider, har lidt eller i fremtiden skal lide, imod et eneste mismodigt eller bekymret øjeblik, som De lider? Og hvor kan jeg uværdige og anmassende person på nogen måde erstatte eller gengælde et sådant?"

"Nu," sagde hun, idet hun endnu stedse så ned for sig og endnu stadig vedblev at smile, dog allerede på en noget forandret måde, "jeg må rigtignok tilstå, at Deres besynderlige og frastødende væsen har ærgret, ja endog smertet mig en del, for jeg var ikke vant til en sådan kulde, men tværtimod til over alt, hvor jeg kom hen, at samle forekommenhed og beundring omkring mig. Deres tilsyneladende store følelsesløshed har ærgret mig frygteligt, må jeg sige Dem, og så meget mere, som min fader og jeg begge holdt meget af Dem. Derfor glæder det mig nu dobbelt at se, at De dog også har en smule følelse i livet og i særdeleshed, at jeg ikke længere behøver at tvivle om mit

eget værd, for hvad der sårede mig mest, var denne tvivl om mig selv, om mit eget væsen, der begyndte at røre sig i mig. For øvrigt føler jeg ikke nogen dybere tilbøjelighed for Dem, bedste ven, så lidt som for nogen anden, og jeg håber, at De, med al den resignation og skønne selvbeherskelse, som De hidtil har vist, vil finde Dem i det uundgåelige uden derfor at føle nogen bitterhed mod mig."

Hvis hun havde troet, at jeg efter denne uforbeholdne tilståelse skulle synke ganske sønderknust og værgeløs ned for hendes fod, havde hun taget fejl. Overfor den kvinde, som jeg antog for god og elskelig, havde mit hjerte skælvet, overfor dette af falsk og fordærvelig egenkærlighed ubændige rovdyr skælvede jeg lige så lidt, som jeg plejede at skælve over for tigre og slanger. Tværtimod, i stedet for at blive forvirret og elendig og i stedet for at klynge mig til mit selvbedrag, som det vel ellers plejer at gå ved slige lejligheder, blev jeg pludselig så kold og fattet, som kun en mand kan være det, som man har hånet og krænket på det føleligste, eller som en jæger, der i stedet for en ædel, frygtsom hind pludselig opdager et vildsvin foran sig. Jeg fyldtes af en sælsom, uhyggelig kuldegysen over, at jeg til trods for alt dette ikke kunne lukke mine øjne for den skønhed, der strålede foran mig. Men dette er skønhedens uhyggelige hemmelighed.

Og dog – havde jeg ikke været så brun af solen, som jeg var, så ville jeg have været bleg som orangeblomsterne over mit hoved, da jeg efter nogen tavshed svarede hende:

"Altså for at genvinde Deres skønne tro på Deres egen person var det Dem muligt at anvende alle den rene, dybe kærligheds og selvfornægtelses udtryk. Det var altså i den hensigt, at De

fulgte efter mig som et uskyldigt barn, der søger sin moder, derfor snakkede De mig bestandig efter munden; det var derfor, De blev bleg og lidende, fældede tårer og viste en så overstrømmende og uforstilt glæde, hver gang jeg blot talte et ord med Dem?"

"Når min adfærd har taget sig således ud," sagde hun, endnu stadig med inderlig selvtilfredshed, "så må det vel have været således. De er vel en smule stødt, forfængelige menneske! over, at De dog ikke er genstand for en sådan ydmyg og ubegrænset kvindelig selvhengivelse, fordi at jeg ulyksalige ikke er det længselsfuldt brægende lille lam, som De i Deres glæde tog mig for?"

"Jeg var ikke glad, min frøken!" svarede jeg. "Men, når guderne, ja, når Kristus selv i uendelig kærlighed gav sig hen til menneskene, og når menneskeheden fra de tidligste tider har fundet sin største lykke i at live værdig til denne gudernes selvopofrende kærlighed og i at tilegne sig den, hvorfor skulle jeg da skamme mig ved at tilstå, at jeg har indbildt mig at være elsket på en lignende måde? Nej, frøken Lydia! jeg regner mig det endog til ære, at jeg lod mig fange i Deres garn, at jeg hellere stolede på et uskyldigt hjertes uforstilte kærlighed og godhed efter så mange og utvetydige beviser, end at jeg med smålig snuhed skulle have anet en dum komedie bag ved det alt sammen. For en dum historie er det! Hvilken garanti har De vel nu for Deres tro på Dem selv, når De har måttet bruge slige midler for at vinde den ringeste af alle stakkels, menige soldater – De, en smuk og fornem engelsk dame?"

"Hvilken garanti?" svarede Lydia, der nu efterhånden begyndte at blive bleg og forlegen. "Lykkedes det mig da ikke at

vinde Dem og at aftvinge Dem tilståelsen af Deres følelser! De vil dog ikke nægte, at De var til gavns forelsket i mig, og at De nylig har fortalt mig, hvorledes jeg havde behaget Dem fra første øjeblik? Hvorfor lod De Dem da ikke en lille smule mærke med det, De grobian, således som det sømmer sig for det jævneste og fordringsløseste menneske – ja om det så var en fårehyrde – så ville hele denne komedie, som De kalder det, være blevet undgået, og jeg havde slået mig til tåls."

"Havde De ladet mig i ro, skønne dame," svarede jeg, "så havde De vundet mere. For De synes at glemme, at min beundring for Dem nu nødvendigvis, til min egen smerte, må forvandle sig til sin modsætning."

"Hjælper Dem intet," sagde hun, "jeg ved dog en gang for alle, at jeg har erobret Dem og at jeg lever i Deres blod. Jeg har hørt Deres tilståelse og er vis på min erobring. Alt det andet er ligegyldigt; således går det til, bedste hr. Pankrazius, og således bliver de straffet, der forser sig i skønhedsdronningens rige!"

"Men dette rige synes mig snarere at ligne en sigøjnerlejr," sagde jeg. "Med hvad ret pynter De Deres hat med en fjer, som De har stjålet som en simpel butikstyv? Og imod ejerens vilje?"

Hun svarede: "På dette område, bedste hr. ejer, geråder tyveriet tyven til ære, og Deres vrede tjener kun til yderligere bevis på, hvor godt jeg har ramt!"

Og således vedblev vi at trættes endnu en god halv times tid i den skønne orangelund med bitre og hårde ord, og jeg søgte forgæves at gøre hende begribeligt, at denne stjålne og tilsnegne kærlighedshistorie aldeles ikke kunne have den værdi for hende, som hun tillagde den. Jeg førte dette bevis ikke blot af filistrøs forargelse og dumhed, men også for om muligt at

vække hos hende, var det så kun en gnist af fortrydelse over hendes handlemådes uretfærdighed og usædelighed. Men forgæves! Hun ville ikke indse, at et menneske, der har den rette selvagtelse, først da hengiver sig til en fuld og uforbeholden kærlighed, når han tror at have grund til at håbe, og at det derfor altid vil være et groft, moralsk bedrag at give nogen et sådant håb uden selv at mene noget med det, og endnu samvittighedsløsere, når den bedragne er et troskyldigt, umistænksomt, for slige kunstgreb fremmed menneske. Hun vendte bestandig tilbage til det faktum, at jeg havde gjort hende en kærlighedserklæring, og hun, der ellers syntes at have så ypperlig en dømmekraft, slog nu om sig med de urimeligste, småligste og mest intetsigende grunde og beviser, hvorved hun ret lagde en hønseforstand for dagen. I hele det år, vi havde tilbragt sammen, havde jeg ikke talt så meget med hende som under denne sidste times trætte, og nu så jeg, o barmhjertige Gud! at det var en stort anlagt kvinde med hele det væsen og alle de træk, som plejer at være kendetegn på en virkelig ædel og sjælden natur, og dog trods alt dette med en hjerne som en ganske almindelig soubrette, af den slags jeg senere har set i dusinvis på vaudevilleteatrene i Paris! Og dog under denne bitre ordveksel vedblev jeg at sluge hende med øjnene, og hendes ufattelige og bedragerske skønhed, der dog havde et skær af personlighed, pinte mig endnu mere end den hjerteskærende samtale. Men, da hun til sidst sagde mig ganske meningsløse og uforskammede ting, da udbrød jeg, idet jeg brast i bitter gråd:

"O frøken! De er jo det største æsel, jeg nogensinde har set!"

Hun rystede sine tunge lokker og så bleg og forbavset på mig, hvorved der spillede et vildt, vansirende træk om hendes før så skønne mund.

Det skulle vel have været et hånligt smil, men det så snarere ud som en ytring af påfaldende forlegenhed.

"Ja," sagde jeg, idet jeg tørrede mine tårer bort med bagen af min hånd, "det er ellers kun os mænd, der kan være æsler, det er en forret, vi har, og når jeg også kalder Dem således, så er det en slags udmærkelse for Dem. Hvis De var en almindeligere og ringere kvinde, ville jeg ganske simpelt kalde Dem for en gås."

Med disse ord vendte jeg mig endelig fra hende og gik min vej uden at se mig om en eneste gang, men med en følelse af, at jeg for bestandig lod bag mig, hvad der nogen sinde i livet måtte være mig beskikket af ublandet lykke, og at det nu var forbi med min troende fromhed i slige ting.

Det har du nu for dit ulyksalige surmuleri! tænkte jeg ved mig selv. Havde du fra først af snakket lidt med hende ind imellem og i al venskabelighed, så ville det ikke kunne være blevet skjult for mig, hvad slags menneskebarn hun var, og du havde ikke levet dig ind i så groft et bedrag. Så far da hen og opløs dig til intet, du skønne luftsyn.

Da jeg nu med adspredte tanker tog afsked fra guvernøren, sendte denne mig et lunt og besynderligt smil og blinkede hånligt med øjnene. Jeg mærkede, at han meget godt vidste besked med mine affærer og i det hele taget længe havde været en stille iagttager af min færd og havde følt en slags skadefro glæde ved det. Da han ellers var en ganske skikkelig og honnet mand, så var det formodentlig kun den enfoldige glæde, som alle filistre føler ved en grusom og slet spøg. I forrige

århundrede morede de store herrer sig med at lade deres narre, dværge og andre undergivne drikke sig fulde og derpå overhælde dem med vand eller mishandle dem korporligt. Nu om stunder finder de dannede ikke mere smag i så grov en spøg; derimod finder man en stor adspredelse i at afstedkomme allehånde små forviklinger og fejltagelser, og jo mindre sådanne filistersjæle selv formår at fatte en dyb og grundig lidenskab, desto mere føler de trang til ved allehånde mere eller mindre plumpe midler at vække en sådan hos dem, der lettest lader sig fange i slige hjerteløst opstillede musefælder. Da nu guvernøren på sin side ikke forsmåede at anvende sin datter som stegt flæsk i en sådan fælde, så var der intet videre at sige til det, og jeg tog, skønt der kort efter skulle afgå en bagagevogn, mit tornyster og min musket på ryggen og drog i spidsen for en troppeafdeling, der havde forsinket sig, bag efter regimentet, der allerede i den tidlige morgen var afmarcheret.

Efter en møjsommelig og hed march fandt jeg mig nu hensat i en helt anden verden, nemlig til krigsskuepladsen, der lå ved den yderste grænse af det indo-britiske rige, hvor tropperne af det ostindiske kompagni sloges med de vilde bjergstammer. Enkelte kompagnier af vort regiment var allerede trængt længere frem; men en dag blev vort kompagni så pludseligt omringet af fjender, at vi med ét så os midt i en sværm af banditagtige ryttere, elefanter og sælsomt malede og forgyldte vogne, hvorpå der sad stille, skønne, hindustanske skyggefyrster, der af de vilde høvdinge blev ført med som dukker. Alle vore officerer faldt på den dag, og kompagniet smeltede sammen til en tredjedel af sin tidligere størrelse. Da

jeg holdt mig brav og ydede kompagniet adskillige tjenester, så opnåede jeg at få officerspatent som første løjtnant ved dette, og efter felttogets slutning avancerede jeg til dets kaptajn.

Som sådan holdt jeg med omtrent hundrede og halvtredsindstyve mand to år igennem et lille grænsedistrikt besat, en landstrækning, som var blevet erobret for at afrunde vort gebet, og i denne tid var jeg den øverste magthaver i dette hedenske vildnis. Jeg var her mere ensom, end jeg nogensinde før i livet har været, mistroisk mod hele verden og temmelig streng i tjenesteforhold uden dog at være hård eller uretfærdig. Min virksomhed her bestod i at indføre kristeligt politi i disse egne og yde vor religions bekendere en forsvarlig beskyttelse, så at de kunne passe deres arbejde i ro og uden at frygte for overfald. Men hovedsagelig havde jeg dog at påse, at de indiske kvinder ikke brændte sig selv, når deres mænd var døde; og da de indfødte havde en sand mani for at overtræde vort engelske forbud og stege hinanden levende til ære for den ægteskabelige troskab, så måtte vi være på benene tidligt og silde for at forhindre slige udskejelser. De blev da lige så mugne og opsætsige som folk her til lands bliver, når politiet forhindrer dem i en eller anden ulovlig fornøjelse. En gang havde de i en afsidesliggende landsby i al hemmelighed bragt det så vidt, at bålet allerede flammede højt, da jeg just i samme øjeblik aldeles forpustet kom ridende til stedet og jagede de forsamlede fra hinanden. På bålet fandtes liget af en ældgammel, fuldstændig fortørret gårdhane, der allerede lugtede en smule svedent. Men ved siden af den lå en dejlig, ung kvinde, som næppe kunne være over seksten år, der med smilende mund og sølvklar stemme sang sine bønner. Lykkeligvis havde ilden endnu ikke

nået den stakkels pige, og der var tid nok til, at jeg kunne springe af hesten og gribe hende ved de sirlige, små fødder og trække hende ned af træstilladset. Men hun teede sig nu som en rasende og ville partout brændes sammen med sin gamle bulderbasse af en mand, så at jeg havde den største møje med at tæmme hende og få hende beroliget. Ganske vist var det ikke stort, disse stakkels enker vandt ved en sådan redning; for de hjemfaldt derved til den yderste skam og forladthed blandt deres landsmænd, uden at regeringen gjorde noget for at lette dem det liv, som den således skænkede dem. Dette lille væsen lykkedes det mig dog at sørge for, idet jeg forskaffede hende et udstyr og giftede hende med en døbt hindu, der tjente hos os, og som hun også med stor trofasthed sluttede sig til.

Alle disse vidunderlige optrin beskæftigede mine tanker og fremkaldte efterhånden hos mig ønsket om at være genstand for en sådan ubetinget troskab, og da jeg nu ikke havde nogen kvinde til at imødekomme dette mit lune, så henfaldt jeg til en ganske blødagtig attrå efter selv at udvise en sådan og dermed tillige til en brændende længsel efter Lydia. Da jeg nu havde officers rang og gode udsigter, så syntes det mig slet ikke nogen umulighed ved en klog adfærd at vinde denne kolde skønhed, hvis hun endnu var ledig på torvet, og i dette tåbelige indfald blev jeg yderligere bestyrket ved den omstændighed, at hun dog havde gjort sig så megen ulejlighed for at fordreje hovedet på mig. Et vist værd, tænkte jeg ved mig selv, må du dog have i hendes øjne, ellers havde hun vist ikke gjort sig så store anstrengelser for den sags skyld. Altså, som tænkt så gjort; jeg havde nemlig nu fattet den forrykte plan at gifte mig med Lydia, som hun gik og stod, forudsat at hun syntes om det, og

for hendes skønheds skyld, der ikke havde noget sidestykke, at være hende tro og hengiven uden mål eller grænse og at betragte hendes hjertes forhærdelse og dårlige egenskaber som lige så mange dyder og at bære over med dem, som om de kunne have været det dejligste sukkerbrød. Jeg fantaserede mig igen således ind i disse banker, at hendes fejl, ja selv hendes dumhed, til sidst syntes mig de mest attråværdige af alle jordiske skatte, og atter og atter fantaserede jeg over dette emne og udmalede mig i tusind forskellige varianter et samliv, i hvilket en klog og overbærende mand dag for dag og time for time vidste at forvandle en elskværdig kvindes fejl og unoder til lige så mange muntre og fornøjelige eventyr og i kraft af en af troskab og kærlighed beåndet fantasi endog formåede at omgive hendes dumhed med en vis glorie, så at jeg endog indkasserede den med et smil som en slags klædelig naivitet. Gud må vide, hvor denne mirakelgørende fantasi kom fra, formodentlig var også den en virkning af den ulyksalige Shakespeare, som heksen havde givet mig, og som hun aldeles havde forgiftet mit blod med. Jeg gad kun vide, om hun nogensinde selv har læst med andagt i den!

Kort og godt, da jeg igen var blevet tilstrækkelig beruset i mine drømme, og da jeg nu tillige blev afløst fra min afsidesliggende post, tog jeg orlov og begav mig over hals og hoved til guvernøren. Han levede endnu i de gamle forhold og modtog mig ret artigt, og også datteren var endnu hos ham og modtog mig venligere, end jeg havde ventet. Næppe havde jeg set hende igen og hørt nogle få ord af hendes mund, før jeg på ny blev fuldstændig betaget af den gamle fortryllelse og følte mig så fuldstændig bestyrket i min fikse idé, at det syntes mig

en umulighed, at jeg nogensinde mere kunne blive glad, hvis ikke den blev virkeliggjort.

Men hun drev nu sin spas ganske åbent og ugenert med en feberagtig iver, idet hun uden noget som helst forbehold gav efter for sin ulykkelige egenkærlighed. Hun var den gang omgivet af en hel stab af forfængelige og temmelig rå officerer, der alle over en lav sko gjorde kur til hende og sagde hende allehånde godtkøbs-komplimenter, som hun gerne gad høre, og for resten tog de det ikke så nøje med formen for disse behageligheder. Det var en fuldstændig parforcejagt efter trivialiteter, og de drøjeste antydninger blev bedst modtaget, når de kun syntes at fremgå af en øm hengivenhed og bidrog til at opretholde den ulykkelige i troen på sig selv. Desuden havde hun på denne tid med et eneste blik fordrejet hovedet på en stakkels tambur, så at han nu gik om i en yderst ophidset tilstand og benyttede enhver lejlighed til at spærre hende vejen, og en skomager, der arbejdede for hende, havde hun så fuldstændig bragt fra sans og samling, at han, hver gang han bragte hendes sko, standsede udenfor i forstuen og trak en lille børste med et spejl i frem af sin lomme, som han omhyggeligt friserede sit hoved med ligesom en kat, fordi han hver gang var aldeles overbevist om, at det nu ville komme til en afgørende katastrofe. Når man så ham komme, begav hele kompagniet sig i største stilhed hen på et skjult galleri for derfra at bevogte den stakkels djævel under dette højtidelige arbejde. Men det mærkeligste var, at ingen tog noget anstød af dette væsen, at man altså ikke syntes at vente bedre af Lydia eller havde nogen følelse af, at hun nedværdigede sig ved denne opførsel, og at jeg således var den eneste, der havde så store tanker om hende i

mit hjerte, så at alle disse abekatte, som jeg foragtede, men som tog hende for det, hun gav sig ud for, syntes klogere end jeg med min dybsindige lidenskab. Nej! tænkte jeg ved mig selv, hun er dog den, som jeg ser i hende, og netop fordi de alle er kyllingehoveder, er de så frække imod hende og forstår intet af, hvad hun egentlig indeholder eller kunne indeholde! Og jeg skælvede af længsel efter endnu en gang at holde hende det spejl for øje, hvorfra hendes renere billede blev tilbagestrålet med en glans, der forjog al den tomme dunst, der omgav hende. Men den ydre anstand og den soldatermæssige holdning, som jeg til trods for al anstrengelse ikke formåede at aflægge, gjorde mig det umuligt at mænge mig med disse marionetdukker og foretage, var det så kun den ringeste tilnærmelse til Lydia. Jeg blev igen konfus og utålmodig, tog pludselig min afsked fra den indiske armé og brød op for at vende hjem og glemme den ulyksalige Lydia.

Og således ankom jeg til Paris, hvor jeg forblev nogle uger. Da jeg dér så en stor mængde skønne og kloge kvinder, tænkte jeg, at det ville være det bedste middel til at glemme min ulykkelige historie, når jeg ret hengav mig til betragtningen af de mange skønne dameansigter, og jeg vandrede derfor fra det ene teater til det andet og til alle lignende anstalter, hvor smukke damer var at se; jeg lod mig også indføre i adskillige gode huse og selskaber. Jeg så i virkeligheden mange skønne skikkelser af ædel støbning og præg, og i hvis øjne der også spillede en forførende glans; men alt, hvad jeg så, førte mig bestandig tilbage til Lydia og talte hendes sag. Hun var uforglemmelig, og jeg var og blev bestandig håbløst forelsket i hende. Det var med en ganske forunderlig og dertil uhyggelig følelse, at jeg tænkte

på Lydia. Det forekom mig, at der nødvendigvis et eller andet sted i verden måtte findes et kvindeligt væsen, som besad nøjagtig det samme ydre, det samme væsen som denne Lydia, altså hendes bedre del, men som desuden var i besiddelse af den tilsvarende halvdel, og at jeg først da ville komme til ro, når jeg fandt denne helstøbte Lydia; jeg havde en følelse, som om jeg var forpligtet til at søge efter den rette sjæl, der passede til dette skønne, halvt uvirkelige spøgelse; med ét ord, jeg blev igen syg af længsel efter hende, og da det dog ikke gik an at vende hjem, søgte jeg atter farer, travlhed og brændende sol og tog tjeneste i den fransk-amerikanske armé. Jeg begav mig straks til Algier og befandt mig snart ved den yderste grænse af den afrikanske provins, hvor jeg tumlede mig i den brændende sol på de glødende sandsletter, i kamp mod kabylerne."

I dette øjeblik drømte den sovende Ester, der altid på en eller anden måde skulle gøre forstyrrelse, at hun faldt ned ad en trappe, hvorved hun gjorde en temmelig stærk støj med sin stol. Da så den fortællende Pankraz endelig for første gang op og bemærkede, at hans tilhørerinder sov. Det var også først nu, at han opdagede, at han egentlig intet havde fortalt dem uden en kærlighedshistorie, og han skammede sig over det og ønskede, at de slet intet måtte have hørt af den. Han vækkede nu begge kvinderne og sendte dem i seng, og selv søgte han ligeledes sit leje, hvor han sov ind med et langt, men gemytligt suk.

Den næste morgen blev han liggende lige så længe i sengen, som tidligere, da han var den dovne, morgengnavne Pankrazius, så at moderen måtte vække ham ligesom i gamle

dage. Da de nu sad sammen ved morgenmaden og drak kaffe, sagde han, idet han fortsatte sin fortælling:

"Hvis I ikke havde sovet i aftes, så ville I have hørt, hvordan jeg i Ostindien var på vej til fra en gnavepind at forvandle mig til et yderst omgængeligt og velvilligt menneske for en smuk kvindes skyld, men hvordan netop da mit surmuleri spillede mig et slemt puds, idet det hindrede mig i at lære den omtalte person nærmere at kende, så at min forelskelse foregik ganske i blinde; hvorledes jeg da blev bedraget og som en forhærdet surmuler drog fra Indien til Afrika, til franskmændene, for dér at slå de latterlige, tårnhøje stråhatte af hovedet på burnusbærerne og bearbejde deres rygstykker, hvad jeg gjorde med en sådan iver, at jeg også avancerede i fransk tjeneste og blev oberst, hvad jeg siden har været. Jeg var nu igen så mistrøstig og ordknap som nogensinde og kendte kun to måder at adsprede mig på: ved udøvelsen af mine soldaterpligter og ved løvejagt. Den sidste drev jeg mutters alene, idet jeg drog ud til fods, uden andet våben end en god bøsse, for at opsøge det glubende dyr, hvorved det da gjaldt om at ramme det sikkert eller at gå til grunde. Den idelige gentagelse af dette farlige eksperiment og muligheden for ved lejlighed at begå et fejlskud, havde for mig netop noget tillokkende, og jeg følte mig aldrig mere i mit es, end når jeg således strejfede om ganske alene i det hede bjergland og var så heldig at komme på sporet efter et rigtig stærkt og vildt eksemplar, der ret vel havde bemærket mig og nu drev en lignende gemmeleg med mig som jeg med den. Således havde der for nu omtrent fire måneder siden vist sig en stor løve på egnen – den, hvis skind ligger her – som gjorde lyst iblandt beduinernes hjorde, uden at nogen

kunne komme den på skud, for den gik overordentlig snedigt til værks og gjorde daglig store udflugter på kryds og tværs, så at det med min langsomme måde at jage på varede lang tid, før jeg nåede at få et glimt af den at se. Da jeg to eller tre gange havde set den, uden dog at komme den på skud, kendte den mig allerede og forstod, hvad jeg førte i mit skjold. Den udstødte et vældigt brøl og trak sig tilbage for igen at møde mig på et andet sted, og vi sneg os nu således i flere dage omkring hinanden som to katte, der ville give hinanden en riv-af, jeg lydløs som graven, hvorimod løven nu og da lod høre en vild knurren.

En dag havde jeg begivet mig ud førend solopgang og var gået i en ganske ny retning, fordi løven den foregående dag havde drevet sine kunster på den modsatte side og dér havde foretaget et mislykket angreb på en kvægfold; da folkene imidlertid var draget bort derfra med deres kvæg, så antog jeg, at den sultne excellence i nattens løb havde slået ind på dette spor, hvad der da også bekræftede sig. Ved solens opgang slentrede jeg nok så sindigt hen over et knudret terræn, hvis små ujævnheder kastede lange, himmelblå skygger hen over det guldgule underlag. Himlen var så mørkeblå som selve Lydias øjne, så at jeg stadig måtte tænke på dem; ude ved himmelranden strakte sig en bjerghøjde hyllet i en blåagtig dis og deroppe skimtede jeg den lille arabiske by, hvor jeg boede, og til den anden side lukkedes perspektivet af nogle skove og grønne marker, hvor man kunne se røgen fra beduinernes lejr, ja endog selve teltene som småbitte, sorte punkter.

Det var dødsstille overalt, og intet levende væsen var at se. Da standsede jeg pludselig på randen af en kløft, som gennemskar

hele denne stenede bjergslette, men som ikke kunne ses, før man var lige ved den. I bunden af denne løb en frisk, kølig, lille strøm, og på det sted, hvor jeg stod, var fordybningen fyldt med tæt buskværk af blomstrende oleander. Man kunne ikke se noget smukkere end disse buskes friske løv og deres tusinder af rosenrøde blomster, og dybt neden under den klare, rislende lille bæk. Dette syn vakte en gammel længsel hos mig, og jeg glemte helt, hvorfor jeg strejfede om her. Jeg fik lyst til at stige ned gennem oleanderkrattet og drikke af bækken, og i den adspredte stemning, jeg befandt mig i, lagde jeg mit gevær fra mig på jorden og klatrede hurtigt ned ad skrænten; jeg kastede mig ned ved bredden af bækken og drak af dens vand, hvorved jeg vædede hele mit ansigt, mens jeg tænkte på den skønne Lydia. Hvor mon hun vel befandt sig i dette øjeblik? Hvad mon hun syslede med? Og hvorledes mon det gik hende? Da hørte jeg pludselig tæt ved mig et vældigt løvebrøl, der rystede jorden. Som stukket af en bremse fo'r jeg i vejret og satte i lange spring op ad skrænten, men blev stående som forstenet, da jeg nåede toppen og så, at det vældige dyr befandt sig i næppe ti skridts afstand og stod lige på det sted, hvor jeg havde lagt mit gevær fra mig. Og, som jeg stod der, blev jeg stående med øjnene fæstet på det vilde dyr. For da det så mig, lagde det sig ned til spring lige over min dobbeltbøsse, så at den kom til at ligge tværs under bugen på dyret, og hvis jeg havde gjort den mindste bevægelse, så ville det have sprunget og ufejlbarligt have sønderrevet mig. Men jeg blev stående ubevægelig som en støtte og blev således stående nogle lange timer uden at vende et øje bort fra den, og uden at den et øjeblik vendte et øje fra mig. Den lagde sig ganske mageligt ned og betragtede mig.

Solen steg bestandig højere, og heden begyndte at pine mig så frygteligt, at tiden forløb så langsomt som evigheden i Helvede. Kun Gud kender alle de tanker, som fo'r igennem mit hoved: jeg forbandede Lydia, fordi den blotte erindring om hende atter havde bragt denne ulykke over mit hoved, da det jo var disse tanker, der havde bragt mig til at glemme mit våben. Hundrede gange følte jeg mig fristet til at gøre en ende på det hele ved at springe lige løs på det vilde dyr med de blotte hænder; men kærligheden til livet beholdt dog overhånden, og jeg blev stående i samme ubevægelige stilling som Lots forstenede hustru eller som viseren på et solur, for min skygge spadserede imidlertid rundt om mig, blev ganske kort og begyndte nu allerede at forlænge sig igen. Det var det hårdeste stykke surmuleri, jeg nogensinde har påtaget mig, og jeg foresatte mig og lovede mig selv højtideligt, at hvis jeg slap lykkeligt ud af denne klemme, så skulle jeg blive et omgængeligt og venligt menneske, rejse her hjem og gøre mig selv og andre livet så behageligt som muligt. Sveden løb mig ned ad kinderne, og jeg skælvede på alle lemmer af den krampagtige anstrengelse ved så længe at måtte holde mig ubevægelig på samme plet, og så snart jeg blot bevægede mine tørre læber, rejste løven sig straks halvt op, rokkede med bagkroppen, sendte mig et par gnistrende øjne og udstødte et brøl, så at jeg skyndsomst lukkede munden igen og bed tænderne godt sammen. Men, idet jeg således måtte udholde og gennemleve det ene lange minut efter det andet, følte jeg, hvorledes al min vrede og bitterhed forsvandt, selv imod løven, og jo svagere jeg blev, desto mere fandt jeg mig vokse i en vis blid tålmodighed, der fyldte mig med et stille velbehag og satte mig i stand til at

udholde min pinefulde stilling og holde mig tapper. Det var imidlertid blevet langt hen på dagen, da der pludselig viste sig en uventet befrielse. Løven og jeg var imidlertid blevet så forgabede i hinanden, at ingen af os bemærkede to soldater, som kom marcherende hen imod løven bag fra, indtil de kunne være i det højeste en tredive skridt fra den. Det var en patrulje, der var sendt ud for at søge mig op, da der ventede mig adskillige tjenestepligter. De bar deres ordonnansgeværer på skulderen, og jeg så dem netop blinke mig i møde som en himmelsk nådessol, på samme tid som min kontrapart hørte deres skridt i det stille landskab; for de var allerede på lang afstand blevet opmærksomme på den ejendommelige gruppe og havde listet sig så sagte som mulig hen mod os. Men nu råbte de pludselig: "Hvilket uhyre! Hjælp obersten!" Løven vendte sig om og gjorde et spring fremad, den spærrede rasende gabet op som en fortørnet Satan og vidste et øjeblik ikke, hvem den først skulle kaste sig over. Men da de to soldater som modige og raske franskmænd uden et øjebliks betænkning sprang ind på den, gjorde den først et spring imod dem. I samme øjeblik lå den ene af dem under dens poter, og det ville være gået ham ilde, hvis ikke den anden i samme øjeblik havde affyret sit gevær og samtidig havde boret sin bajonet en fem-seks gange ind i siden på dyret. Men også for denne ville det have taget en bedrøvelig udgang, hvis jeg ikke, efter at være blevet befriet fra min påtvungne uvirksomhed, havde skyndt mig at få fat på mit gevær, hvormed jeg styrtede hen på kamppladsen og uden lang betænkning sendte løven begge kuglerne i hovedet. Den tumlede om, men sprang igen op, og der behøvedes endnu et skud fra den anden musket for på ny at

strække den til jorden, og sluttelig hamrede vi alle tre vore geværkolber itu på dyret, så sej og ubændig var dens livskraft. Mærkværdigvis var ingen af os kommet nogen skade til, ikke engang han, der havde ligget under løven med undtagelse af, at han havde fået sin frakke revet itu og fået nogle ordentlige skrammer på skulderen. Således var alt for denne gang spændt godt af, og vi havde oven i købet nedlagt den længe efterstræbte løve. En smule vin og brød bragte mig fuldstændig til hægterne igen og jeg lo og passiarede som en forrykt med de gode soldater, der var meget forundrede og opbyggede ved deres bistre obersts usædvanlige venlighed og snaksomhed.

Endnu i samme uge opfyldte jeg mit løfte, indsendte min afskedsansøgning og er nu her.

Således lød beretningen om Pankraz' liv og omvendelse, og hans familie var højlig forbavset over hans levned og meninger. Han rejste nu sammen med dem fra den lille by Seldwyla og flyttede til kantonens hovedstad, hvor han med sine erfaringer og kundskaber snart fandt lejlighed til at blive landet en nyttig mand, og han blev almindelig agtet og afholdt så vel for sin dygtighed som formedelst sin uopslidelige, rolige venlighed, for han fik aldrig mere noget tilbagefald til sit tidligere væsen.

Kun ærgrede Ester og moderen sig over, at historien med Lydia var undgået dem, og de tiggede ham uophørligt om at fortælle den igen. Men Pankraz sagde, at havde de ikke sovet den gang, så ville de have fået den at høre; han havde fortalt den én gang og ville aldrig gøre det om igen, det var første og sidste gang, at han overhovedet havde ymtet om denne kærlighedsaffære til nogen, og dermed punktum. Moralen af

historien var simpelthen den, at han i udlandet ved hjælp af en kvinde og et vildt dyr var blevet afvænnet med sit slemme surmuleri.

Nu ville de i det mindste vide navnet på denne dame, som på grund af dets fremmede klang var undsluppet deres hukommelse, og spurgte uophørligt: "Hvad var det dog hun hed?" Men Pankraz svarede lige så uophørligt: "I kunne jo have været opmærksomme! Jeg nævner ikke oftere dette navn." Og han holdt ord; ingen hørte ham nogen sinde siden nævne det, og til sidst syntes han selv at have glemt det.

Om "Surmuleren Pankraz"

Forfatter: Gottfried Keller (1819-1890).
Org.udgave: *Pankraz der Schmoller,* i Die Leute von Seldwyla. Erzählungen von Gottfried Keller. Verlag Friedrich Vieweg, Braunschweig 1856.
Denne udgave baseret på: *Folkene i Seldwyla. Fortællinger af Gottfried Keller.* 1. Samling. Oversættelsen ved Alfred Ipsen. Andr. Schous Forlag, København 1883.
Oversætter: Alfred Ipsen (1852-1922).
Redigeret af: Kim N. Jensen.
Forside: Efter Rembrandt Harmenszoon van Rijn (1606-1669): *Hvilende løve* (1652).

ISBN 978-87-7628-114-4
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-341-5 (Ølstykke 2014).

© 2025 eBibliotek 1800
www.ebib1800.dk